МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота бакалавра

ПАРТНЕРСТВО ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Виконав студент 4-го курсу,
групи 6.2312-ср-з
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
Б.Л. Боговин

Керівник: доцент кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
доцент, к.філос.н. Широбокова О.О.

Рецензент: доцент кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
доцент, к.філос.н. Маловічко О.В.

Запоріжжя – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи
_____Т.І.Бутченко
«____»_____2026 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
Боговину Богдану Леонідовичу
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Партнерство держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни
керівник роботи Широбокова О.О. к. філософ.н., доц.
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «12» грудня 2025 року № 1796-с

2. Строк подання студентом роботи 18 травня 2026 року

3. Вихідні дані до роботи: Безродна В. І. Психологічна підтримка населення під час війни: внесок організацій громадянського суспільства. *Ментальне здоров'я*. 2025. № 2. С. 10–13; Ковальчук С. В. Правові засади взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади в умовах становлення демократичної правової держави : дис. … д-ра філос. Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2019. 216 с.; Громадянське суспільство України в умовах війни 2022–2025 рр. : звіт щодо комплексного соціологічного дослідження / ІСАР «Єднання» ; Центр «Соціальні індикатори». Серпень 2025. 121 с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1. Проаналізувати стан наукової розробки теми та визначити теоретичні підходи до розуміння партнерства у соціальній сфері. 2. Уточнити зміст понять «соціальна робота», «соціальне партнерство», «державно-громадянське партнерство» та «громадянське суспільство» у контексті кризових умов. 3. Обґрунтувати принципи та методи дослідження взаємодії державних та громадських інституцій в умовах війни. 4. Охарактеризувати нормативно-правове забезпечення співпраці держави та громадських об'єднань в умовах правового режиму воєнного стану.

5. Узагальнити міжнародний досвід та історичний контекст партнерства держави і суспільства в умовах збройних конфліктів. 6. Виявити ключові проблеми взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану (координаційні, правові, ресурсні). 7. Проаналізувати інноваційні практики міжсекторальної взаємодії, зокрема цифрові інструменти та проєктні підходи у соціальній роботі. 8. Розробити пропозиції щодо вдосконалення партнерських механізмів у контексті повоєнного відновлення України та євроінтеграції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
1 рисунок, 1 таблиця,

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Широбокова О.О., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	02.02.2026	02.02.2026
Розділ 2	Широбокова О.О., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	11.03.2026	11.03.2026
Розділ 3	Широбокова О.О., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	03.04.2026	03.04.2026

7. Дата видачі завдання 24 грудня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Листопад – грудень 2025	*виконано*
2.	Бібліографічний пошук	Січень – лютий 2026	*виконано*
3.	Розробка основних положень роботи	Січень – лютий 2026	*виконано*
4.	І розділ	Лютий 2026	*виконано*
5.	ІІ розділ	Березень 2026	*виконано*
6.	ІІІ розділ	Квітень 2026	*виконано*
7.	Систематизація висновків	Травень 2026	*виконано*
8.	Нормоконтроль	Травень 2026	*виконано*

Студент _____ Б.Л. Боговин

Керівник роботи _____ О.О. Широбокова

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.С. Цапліна

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 89 сторінок, 1 рисунка, 1 таблиці, 5 додатків, 76 позицій у списку літератури.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА, ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО, ВОЄННИЙ СТАН, МІЖСЕКТОРАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ, ВОЛОНТЕРСТВО.

Мета дослідження: визначити шляхи вдосконалення механізмів партнерства держави і громадянського суспільства для забезпечення ефективної соціальної роботи в умовах війни.

Об'єкт дослідження: процес взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни.

Предмет дослідження: механізми, форми та методи партнерства держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни та повоєнного відновлення.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукової літератури та нормативно-правової бази, системно-структурний метод, порівняльний аналіз, метод узагальнення.

Гіпотеза: ефективність соціальної роботи в умовах війни та повоєнного відновлення прямо залежить від рівня інституціоналізації партнерства між державою та громадянським суспільством.

Висновки: 1. Нормативно-правове регулювання партнерства в умовах війни характеризується спрощенням процедур залучення громадськості, проте зберігає ризики зниження процедурної підзвітності та розмитості відповідальності.

2. Громадські, благодійні та волонтерські організації взяли на себе значну частину функцій соціальної підтримки, зокрема психосоціальної допомоги, кейс-менеджменту та маршрутизації клієнтів.

3. Ключовими проблемами взаємодії є фрагментарність допомоги, дублювання послуг, відсутність єдиних протоколів маршрутизації та нестабільність короткострокового грантового фінансування.

SUMMARY

The qualification work consists of 89 pages, 1 figure, 1 table, 5 appendices, 76 positions in the list of literature.

SOCIAL WORK, CIVIL SOCIETY, MARTIAL ARTS, INTERSECTORAL INTERACTION, VOLUNTEERING.

Research objective: to determine ways to improve the mechanisms of partnership between the state and civil society to ensure effective social work in wartime.

Research object: the process of interaction between public authorities and civil society institutions in the field of social work in wartime.

Research subject: mechanisms, forms and methods of partnership between the state and civil society in the field of social work in wartime and post-war reconstruction.

Research methods: theoretical analysis of scientific literature and regulatory framework, system-structural method, comparative analysis, generalization method.

Hypothesis: the effectiveness of social work in wartime and post-war recovery directly depends on the level of institutionalization of the partnership between the state and civil society.

Conclusions: 1. The regulatory and legal regulation of partnership in wartime is characterized by simplification of procedures for public involvement, but retains the risks of reducing procedural accountability and blurring of responsibility.

2. Public, charitable and volunteer organizations have taken on a significant part of the functions of social support, in particular psychosocial assistance, case management and client routing.

3. The key problems of interaction are the fragmentation of assistance, duplication of services, the lack of unified routing protocols and the instability of short-term grant funding.

ЗМІСТ

ВСТУП 4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРТНЕРСТВА ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ 8
1.1. Стан наукової розробки теми партнерства держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни 8
1.2. Уточнення головних понять «соціальна робота», «соціальне партнерство», «державно-громадянське партнерство», «громадянське суспільство» 12
1.3. Принципи та методи дослідження партнерства держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни 16
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРТНЕРСТВА ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ 23
2.1. Нормативно-правове забезпечення співпраці держави та громадських об'єднань в умовах воєнного стану 23
2.2 Міжнародний досвід партнерства громадянського суспільства та держави в умовах збройних конфліктів 34
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ 43
3.1. Проблеми взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану 43
3.2. Інноваційні практики міжсекторальної взаємодії у соціальній роботі 52
3.3. Шляхи вдосконалення партнерських механізмів у соціальній роботі в контексті повоєнного відновлення України 58
ВИСНОВКИ 70
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ 73
ДОДАТКИ 81

ВСТУП

Актуальність дослідження. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, стала екзистенційним викликом для національної системи соціального захисту та соціальної роботи. Масштабна гуманітарна криза, спричинена вимушеним переміщенням мільйонів громадян, руйнуванням житлової та соціальної інфраструктури, зростанням кількості осіб з інвалідністю та психотравмами, об'єктивно перевищила ресурсні можливості державних інституцій. У цих умовах громадянське суспільство України продемонструвало безпрецедентний рівень самоорганізації, взявши на себе значну частину функцій із забезпечення життєдіяльності вразливих груп населення, евакуації та психосоціальної підтримки.

Однак, якщо на початкових етапах вторгнення взаємодія між державою та громадянським сектором носила переважно стихійний, мобілізаційний характер, то затяжний характер війни актуалізує потребу в переході до системних, інституціоналізованих моделей партнерства. Актуальність теми зумовлена необхідністю трансформації ситуативної волонтерської допомоги у професійну соціальну роботу, де громадські та благодійні організації виступають не лише як ресурсний донор, а як повноправні партнери держави у наданні соціальних послуг.

Нова реальність вимагає переосмислення механізмів соціального управління: від патерналістської моделі до полісуб'єктної, де держава встановлює стандарти та гарантії, а громадянське суспільство забезпечує гнучкість, адресність та оперативність допомоги. Особливої ваги набувають питання нормативно-правового регулювання такої взаємодії в умовах воєнного стану, коли баланс між безпековими обмеженнями та прозорістю стає критично важливим. Дослідження партнерства держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи є не лише науково значущим, а й практично необхідним для побудови стійкої

(резильєнтної) системи соціальної підтримки, здатної функціонувати в умовах війни та стати основою повоєнного відновлення України.

Проблемна ситуація полягає у суперечності між об'єктивною потребою в консолідації зусиль держави та громадськості для подолання соціальних наслідків війни та недостатньою інституційною спроможністю існуючих механізмів партнерства. З одного боку, спостерігається висока активність громадських організацій та волонтерських ініціатив. З іншого – фіксується фрагментарність допомоги, дублювання послуг, відсутність єдиних алгоритмів маршрутизації клієнтів та недосконаліть процедур соціального замовлення в умовах воєнного стану. Існує проблема правової невизначеності щодо розподілу відповідальності за якість наданих недержавним сектором послуг, а також ризики «вигорання» волонтерського ресурсу без системної підтримки з боку держави. Виникає необхідність наукового обґрунтування такої моделі взаємодії, яка б поєднувала адміністративний ресурс держави з інноваційним потенціалом громадянського суспільства.

Об'єкт дослідження – процес взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни.

Предмет дослідження – механізми, форми та методи партнерства держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни та повоєнного відновлення.

Метою дослідження є визначення шляхів вдосконалення механізмів партнерства держави і громадянського суспільства для забезпечення ефективної соціальної роботи в умовах війни.

Згідно з метою маємо такі *завдання:*

- Проаналізувати стан наукової розробки теми та визначити теоретичні підходи до розуміння партнерства у соціальній сфері.

- Уточнити зміст понять «соціальна робота», «соціальне партнерство», «державно-громадянське партнерство» та «громадянське суспільство» у контексті кризових умов.
- Обґрунтувати принципи та методи дослідження взаємодії державних та громадських інституцій в умовах війни.
- Охарактеризувати нормативно-правове забезпечення співпраці держави та громадських об'єднань в умовах правового режиму воєнного стану.
- Визначити роль громадських, благодійних та волонтерських організацій у системі соціальної підтримки та надання соціальних послуг.
- Узагальнити міжнародний досвід та історичний контекст партнерства держави і суспільства в умовах збройних конфліктів.
- Виявити ключові проблеми взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану (координаційні, правові, ресурсні).
- Проаналізувати інноваційні практики міжсекторальної взаємодії, зокрема цифрові інструменти та проєктні підходи у соціальній роботі.
- Розробити пропозиції щодо вдосконалення партнерських механізмів у контексті повоєнного відновлення України та євроінтеграції.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що ефективність соціальної роботи в умовах війни та повоєнного відновлення прямо залежить від рівня інституціоналізації партнерства між державою та громадянським суспільством. Перехід від стихійної волонтерської допомоги до формалізованих відносин (через механізми соціального замовлення, цифрові платформи координації та спільні стандарти якості) дозволить подолати фрагментарність системи соціального захисту, залучити додаткові ресурси та забезпечити безперервність надання послуг вразливим групам населення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному обґрунтуванні інституційної моделі партнерства держави та громадянського суспільства в умовах війни, зокрема:

- вперше запропоновано класифікацію моделей партнерства у воєнний час (координаційно-платформна, сервісно-провайдерська, мобілізаційно-екстрена, контрольно-правозахисна), що дозволяє диференціювати інструменти управління залежно від типу соціальних потреб;
- удосконалено понятійний апарат через введення категорії «інституційна спроможність партнерства», що розглядається як здатність сторін переходити від ситуативної комунікації до формалізованих процедур співвиробництва соціальних послуг;
- набуло подальшого розвитку розмежування функцій волонтерських ініціатив (екстрене реагування) та професійних громадських організацій (надання системних соціальних послуг), що є основою для побудови різрівневих стратегій державної підтримки «третього сектору».

*Структура роботи***.** Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури і додатків.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРТНЕРСТВА ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1. Стан наукової розробки теми партнерства держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни

Наукове осмислення партнерства держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи формується на перетині публічного управління, соціальної політики, теорії громадянського суспільства та досліджень кризових інтервенцій. Для українського контексту додатковим визначальним чинником є війна як структурна умова функціонування інститутів після 24.02.2022. Саме з цього моменту партнерство перестає бути переважно інструментом модернізації соціальної політики і набуває статусу базового механізму підтримання безперервності соціальних послуг, психосоціальної допомоги та адресної підтримки вразливих груп. У наукових роботах фіксується зсув від «проєктної» співпраці до інституційної взаємодії, коли державні органи, організації громадянського суспільства (ОГС), волонтерські мережі та донорські структури вимушено інтегруються в єдині операційні ланцюги надання допомоги [16, с. 256].

У межах сучасного наукового поля можна виокремити щонайменше чотири підходи до розуміння партнерства, кожен з яких задає власну оптику аналізу. Вважаємо доцільним розглянути їх послідовно, акцентуючи як аналітичний потенціал, так і обмеження кожного з підходів для вивчення партнерства в умовах воєнного стану.

Інституційний підхід розглядає партнерство як систему формалізованих правил, норм і процедур, що регулюють взаємодію між державними органами та інститутами громадянського суспільства. У цій логіці партнерство не зводиться до

«доброї волі» сторін, а функціонує як сукупність інституційно закріплених механізмів: договорів, меморандумів, реєстрів надавачів соціальних послуг, процедур соціального замовлення, стандартів якості, механізмів фінансування та підзвітності. С. В. Ковальчук у дисертаційному дослідженні показує, що стійкість взаємодії держави та громадянського суспільства залежить від правового закріплення ролей і каналів участі громадськості у формуванні та реалізації політики [24, с. 82]. Для соціальної роботи інституційний підхід дозволяє аналізувати партнерство як керовану систему співвиробництва соціальних послуг, де розподіл повноважень і відповідальності визначає якість і безперервність допомоги. На нашу думку, саме цей підхід є найбільш придатним для дослідження партнерства у кризових умовах, оскільки він дозволяє операціоналізувати взаємодію через конкретні управлінські та правові інструменти і відокремити сталі механізми від ситуативних практик взаємодопомоги.

Мережевий підхід фокусується на горизонтальних зв'язках між різними акторами – державними установами, ОГС, волонтерськими групами, професійними спільнотами, бізнесом і міжнародними організаціями. Партнерство в цій перспективі постає як динамічна мережа обміну ресурсами, інформацією та компетенціями. Після 24.02.2022 мережевість стала домінантною формою організації допомоги: сформувалися волонтерські екосистеми, де локальні ініціативи інтегрувалися з національними платформами координації та міжнародними донорами. У звітах про стан громадянського суспільства зафіксовано зростання горизонтальної координації та роль платформ-агрегаторів потреб і ресурсів.

Контрактний (договірний) підхід інтерпретує партнерство через механізми делегування державних функцій недержавним надавачам соціальних послуг на підставі договорів, соціального замовлення та програмного фінансування. У працях О. Добрянської партнерство в соціальній сфері розглядається як інструмент підвищення ефективності надання послуг за рахунок залучення

недержавних акторів до виконання публічних завдань, за умови чітких критеріїв відбору та контролю якості [13, с. 7–8]. Для воєнного контексту цей підхід набуває особливого значення через дефіцит державних ресурсів і необхідність швидко масштабувати послуги.

Соціально-капітальний підхід акцентує роль довіри, норм взаємності та громадянської залученості як передумови партнерства. У межах цього підходу ефективність взаємодії держави й громадянського суспільства пояснюється не лише інституційними рамками, а й рівнем соціальної довіри та готовністю до кооперації. Аналітичні доповіді НІСД фіксують, що у 2022–2024 рр. зростання довіри до волонтерських ініціатив і громадських організацій стало одним із чинників швидкої мобілізації допомоги, але водночас проявилися ознаки «втоми солідарності» та нерівномірності громадської участі між регіонами [60, с. 24–26]. На нашу думку, цей підхід є цінним для пояснення стартових умов партнерства, проте він недостатньо інтегрований у моделі оцінювання стійкості соціальних послуг у тривалому збройному конфлікті, що суттєво обмежує його аналітичний потенціал для цілей цього дослідження.

Обрання інституційного підходу як базового зумовлене тим, що війна оголила межі неформальних механізмів взаємодопомоги. Після 24.02.2022 партнерство дедалі більше потребує формалізації: реєстрів надавачів соціальних послуг, процедур обміну даними, стандартів мінімального пакета послуг, механізмів спільного фінансування та координації з донорами. Інституційний підхід дозволяє описати партнерство як систему взаємопов'язаних елементів – норм (правові акти, стандарти), процедур (соціальне замовлення, маршрутизація клієнта, міжвідомча координація), ролей (органи влади, ОГС, волонтерські мережі, міжнародні партнери) і відповідальності (за результат, за використання ресурсів, за дотримання стандартів допомоги).

Наукова література після 2022 року фіксує низку нових явищ, що змінили конфігурацію партнерства, але поки що фрагментарно осмислені. По-перше,

йдеться про волонтерські екосистеми – стійкі мережі взаємодії між локальними ініціативами, національними фондами та бізнесом, які забезпечують логістику, гуманітарну допомогу та психосоціальну підтримку. По-друге, з'явилися цифрові платформи допомоги, що виконують функції «єдиного входу» для запитів громадян і координації між провайдерами послуг; їхня роль у маршрутизації клієнта та мінімізації дублювання допомоги, на нашу думку, є одним із найперспективніших, але поки що недостатньо проаналізованих напрямів дослідження. По-третє, посилилася донорська координація, коли міжнародні організації та фонди стають повноправними учасниками партнерства, впливаючи на пріоритети соціальних програм і стандарти звітності; системний аналіз впливу донорських рамок на архітектуру соціальної роботи в громадах залишається обмеженим [1, с. 12].

У сегменті соціальної роботи найбільш розробленими є дослідження психосоціальної підтримки в умовах війни. В. І. Безродна показує, що організації громадянського суспільства взяли на себе значну частину функцій кризового консультування, супервізії фахівців та організації мобільних мультидисциплінарних команд для роботи з ВПО та постраждалими від війни [1, с. 12]. Результати аналізу цих робіт показують, що вони емпірично підтверджують мережеву та сервісну складові партнерства, однак меншою мірою аналізують інституційні умови стійкості таких моделей у довгостроковій перспективі.

Дослідження представництва інтересів ВПО недержавними організаціями (А. Дуля, В. Лютий) підкреслюють роль ОГС як посередника між отримувачами допомоги та державною системою соціального захисту, особливо в частині доступу до житлових програм, правової допомоги та соціального супроводу [15, с. 18]. Водночас у цих роботах партнерство описується переважно як функціональна взаємодія, без достатньої уваги до інституційних механізмів узгодження стандартів послуг між різними провайдерами, що, на нашу думку, є

суттєвою прогалиною у контексті забезпечення якості та рівного доступу до послуг.

У політико-правовому вимірі після 2022 року з'явився корпус робіт, що аналізують трансформацію взаємодії держави та громадянського суспільства в умовах воєнного стану. С. Ковальчук і М. Пивовар вказують на спрощення процедур залучення громадськості та благодійної допомоги як інструмент підвищення оперативності, але водночас наголошують на ризиках зниження процедурної підзвітності та розмитості відповідальності [25, с. 175]. Вважаємо, що для соціальної роботи це означає необхідність пошуку балансу: інституційне партнерство має поєднувати гнучкість воєнного часу з мінімальними стандартами якості та безпеки допомоги – і саме цей баланс є одним із ключових дослідницьких питань цієї роботи.

Отже, результати аналізу наукової літератури показують, що стан розробки теми партнерства держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни можна охарактеризувати як такий, що швидко накопичує емпіричні описи практик, але відстає у концептуалізації інституційних моделей партнерства, зокрема в частині: (1) узгодження стандартів соціальних послуг між державними та недержавними провайдерами; (2) ролі цифрових платформ у маршрутизації клієнтів; (3) довгострокових наслідків донорської координації для автономії громадянського суспільства; (4) інтеграції воєнних інновацій у післявоєнну систему соціальної роботи.

1.2. Уточнення головних понять «соціальна робота», «соціальне партнерство», «державно-громадянське партнерство», «громадянське суспільство»

Поняття «соціальна робота» у межах цього дослідження вважаємо доцільним розглядати в трьох аналітичних площинах: як професійну діяльність, як

інституціоналізовану систему організації допомоги та як міждисциплінарну галузь знань. Визначальним є професійно-діяльнісний вимір, оскільки саме він задає вимоги до суб'єктів, процедур, стандартів якості та відповідальності в міжсекторальній взаємодії. У правовому полі України соціальна робота конкретизується через систему соціальних послуг і механізми соціального захисту, спрямовані на запобігання, подолання або мінімізацію наслідків складних життєвих обставин.

Для аналізу партнерства принциповими є такі ознаки соціальної роботи: орієнтація на права людини і соціальну справедливість як нормативну основу; процедурність (оцінка потреб, план допомоги, моніторинг, завершення випадку); міжвідомчий характер (взаємодія систем соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, юстиції та місцевого самоврядування); вимоги до доказовості та професійних стандартів. У воєнних умовах ці ознаки зберігаються, але їхній операційний зміст змінюється: зростає частка кризових інтервенцій, прискорюється первинна оцінка потреб і маршрутизація клієнта, посилюється роль кейс-менеджменту та етичних рішень в умовах дефіциту ресурсів [65, с. 71].

Водночас соціальну роботу необхідно чітко відмежовувати від благодійності та волонтерської допомоги. Останні є важливими ресурсами у кризі, проте не тотожні соціальній роботі, оскільки не завжди передбачають професійну підготовку, стандарти надання послуг і підзвітність. На нашу думку, це розмежування має принципове методологічне значення для аналізу партнерства: у фокусі перебуває не лише мобілізація ресурсів, а інституційно впорядковане співвиробництво соціальних послуг із визначеними ролями, процедурами фінансування та контролем якості.

Поняття «соціальне партнерство» має широку семантику і в загальномовному вимірі означає узгоджену взаємодію сторін у спільній справі, засновану на взаємовигідності та визнанні партнерського статусу [5, с. 708]. У науковому та управлінському дискурсі соціальне партнерство розглядається як

інституціоналізована система відносин між суб'єктами з різними інтересами та ресурсами, спрямована на досягнення узгоджених соціально значущих цілей. Л. Тернер у дослідженні трансформацій індустріальних відносин підкреслює, що в умовах структурної нестабільності результативність соціально-економічних систем залежить від здатності сторін діяти спільно та брати на себе взаємні зобов'язання [74, с. 83]. Вважаємо, що ця логіка є повністю релевантною для соціальної роботи в умовах війни, де жоден сектор не володіє достатніми ресурсами для самостійного покриття масштабних соціальних ризиків.

В українському праві нормативно закріпленою категорією є «соціальний діалог», який визначає процедури зближення позицій і досягнення узгоджених рішень між представниками працівників, роботодавців і органів влади . У фаховій літературі ці поняття інколи використовуються як близькі за змістом; М. Коляда вказує, що методологічної помилки немає за умови чіткого окреслення контексту вживання термінів [27, с. 294].

Поняття «державно-громадянське партнерство» у цьому дослідженні розглядається як конкретизація соціального партнерства, у якій провідними сторонами є органи публічної влади та інститути громадянського суспільства, а сферою взаємодії – соціальна робота і соціальні послуги. Йдеться про інституційно оформлену взаємодію, що охоплює спільне визначення пріоритетів соціальної підтримки, співрозроблення програм і проєктів, делегування окремих функцій недержавним надавачам послуг, координацію кейс-менеджменту та спільний контроль якості допомоги.

Важливо розмежувати державно-громадянське партнерство з «публічно-приватним партнерством» (ППП). Публічно-приватне партнерство у класичному розумінні спрямоване на спільну реалізацію інфраструктурних або сервісних проєктів між публічним сектором і бізнесом з акцентом на інвестиціях, розподілі ризиків і довгострокових контрактах. Д. Холл, Дж. Летбридж та Е. Лобіна, аналізуючи партнерські моделі у сфері публічних послуг, показують відмінності

між публічно-приватними та публічно-публічними форматами співпраці за логікою цілей і механізмів відповідальності [69, с. 6]. Вважаємо, що для сфери соціальної роботи це розмежування є принциповим: державно-громадянське партнерство орієнтоване на суспільну корисність, права людини та доступність допомоги, тоді як ППП – на ефективність реалізації проєктів за участі бізнесу. У воєнних умовах бізнес часто виступає донором або провайдером ресурсів, однак це не тотожне інституційній участі громадянського суспільства у співвиробництві соціальних послуг.

Поняття «громадянське суспільство» у дослідженні використовується не як абстрактна категорія, а як сукупність організованих суб'єктів поза межами держави та ринку, що діють на засадах добровільності, самоврядування та суспільної користі. Х. Маркович показує, що громадські організації виконують ідеологічно-правову функцію у формуванні громадянського суспільства, виступаючи каналом інституціоналізації суспільних інтересів [34, с. 10]. Результати аналізу показують: для соціальної роботи це означає, що «партнером» держави є не аморфна «громадськість», а організаційно оформлені суб'єкти з визначеними мандатами, ресурсами та процедурами діяльності – саме ця інституційна оформленість є передумовою повноцінного партнерства.

Для аналітичної рамки дослідження вважаємо доцільним запровадити поняття «інституційна спроможність партнерства». Під цим поняттям розуміємо здатність партнерської взаємодії переходити від комунікації та переговорів до узгоджених рішень, що мають практичні наслідки у вигляді реалізованих програм, послуг і процедур. Інституційна спроможність партнерства включає наявність стабільних каналів комунікації, процедур ухвалення рішень, механізмів координації дій, розподілу повноважень і відповідальності, а також інструментів моніторингу та підзвітності. Аналітичні доповіді про стан громадянського суспільства в Україні фіксують, що слабка інституційна координація призводить

до фрагментації допомоги та нерівномірного доступу вразливих груп до послуг [60, с. 29].

Отже, результати проведеного аналізу показують, що розмежування ключових понять дозволяє вибудувати чітку методологічну рамку дослідження. Соціальна робота розглядається як професійно організована система допомоги з визначеними стандартами та відповідальністю. Соціальне партнерство трактується як інституційна система узгодженої взаємодії суб'єктів у соціально значущій сфері. Державно-громадянське партнерство постає як конкретна форма соціального партнерства у сфері соціальної роботи, зорієнтована на співвиробництво соціальних послуг між публічною владою та громадянським суспільством. Публічно-приватне партнерство відмежовується як окрема модель співпраці з бізнесом, що має іншу логіку цілей і відповідальності.

1.3. Принципи та методи дослідження партнерства держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни

Дослідження партнерства держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни потребує такої методології, яка одночасно враховує нормативно-правові рамки, інституційну архітектуру, реальні управлінські практики та поведінку учасників взаємодії. У ході аналізу встановлено, що воєнний стан змінює логіку функціонування соціальної політики і соціальної роботи: зростає частка кризових потреб (евакуація, переміщення, втрата доходів, обмеження доступу до медицини), а управлінські рішення ухвалюються в умовах дефіциту ресурсів та високої невизначеності [16, с. 255]. Вважаємо, що за таких умов «партнерство» не може трактуватися як декларативна співпраця; воно має бути описане як керована система взаємних зобов'язань, процедур координації, обміну даними, розподілу ресурсів і відповідальності за результат соціального втручання.

Відповідно до структури досліджуваного явища було визначено кілька рівнів партнерства, які мають бути відбиті в методології. На макрорівні партнерство проявляється у формуванні політики (правила фінансування, визначення стандартів, моделі соціальних гарантій). На мезорівні воно реалізується через міжвідомчу та міжсекторну координацію (взаємодія органів соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, місцевого самоврядування з благодійними фондами, громадськими організаціями та волонтерськими мережами). На мікрорівні партнерство відтворюється у конкретних кейсах надання соціальних послуг (маршрутизація клієнта, соціальний супровід, кризове консультування, забезпечення доступу до виплат і гуманітарної допомоги). На нашу думку, саме ця багаторівневість задає вимогу комбінувати методи: лише правовий аналіз не пояснить практики взаємодії на рівні громади, а лише кейс-стаді без правового каркасу не дозволить оцінити легітимність інструментів та межі повноважень сторін.

Методологічною основою виступає принцип системності, який означає розгляд партнерства як цілісного механізму, де нормативні правила, інституційні ролі, фінансові потоки, інформаційні процедури та професійні стандарти взаємно визначають один одного. Практично це вимагає фіксувати: хто є суб'єктами партнерства; які саме ресурси вони надають (кошти, кадри, матеріальні засоби, дані, мережі доступу); через які юридичні та організаційні форми здійснюється взаємодія; які показники результативності визнаються прийнятними.

Другим базовим принципом є людиноцентричність і правозахисна орієнтація соціальної роботи. У дослідженні партнерства це означає, що об'єктом аналізу є не лише «ефективність координації», а передусім доступ людини до соціальних послуг, недискримінація, збереження гідності, безпечність втручання та реальна здатність механізмів партнерства зменшувати наслідки складних життєвих обставин. Нормативно цей принцип опирається на законодавче визначення спрямованості соціальних послуг на запобігання, подолання або

мінімізацію наслідків складних життєвих обставин . Вважаємо доцільним у практичному вимірі визначати людиноцентричність через блок клієнтоорієнтованих критеріїв оцінки: доступність послуг, швидкість реагування, адресність, зрозумілість маршрутів отримання допомоги, наявність «єдиного входу», узгодженість дій надавачів, відсутність дублювання або «розривів» у супроводі.

Третім принципом виступає інституційна визначеність партнерства. Під час війни значна частина допомоги реалізується через волонтерські й благодійні ініціативи, проте дослідження партнерства не може обмежитися описом неформальних практик, оскільки стійкість системи підтримки залежить від здатності переводити взаємодію у формалізовані інструменти.

Четвертий принцип – узгодженість інтересів і процедурність взаємодії, що наближає аналіз партнерства до логіки соціального діалогу. У науковому дискурсі соціальне партнерство часто пов'язується з консультаціями, колективними переговорними практиками та прийняттям узгоджених рішень [13, с. 7–8]. На рівні правової рамки це співвідноситься з визначенням соціального діалогу як процесу зближення позицій, досягнення домовленостей і прийняття узгоджених рішень сторонами, що представляють працівників, роботодавців та органи влади .

П'ятий принцип – доказовість і верифікованість даних. Війна загострює проблему якості соціальної статистики: значна частина переміщень не фіксується вчасно, реальні потреби можуть змінюватися швидше, ніж оновлюються реєстри, а доступ до територій обмежений. У наданому аналізі соціальної політики звертається увага на невизначеність точних оцінок внутрішньо переміщених осіб і розбіжності між різними джерелами [16, с. 256].

Шостий принцип – етичність і безпека дослідження. В умовах війни збір емпіричних даних може створювати ризики для респондентів і дослідника (публічність місць допомоги, чутливі відомості про переміщення, персональні дані). Тому передбачаються правила мінімізації шкоди: анонімізація матеріалів

інтерв'ю, відмова від збору надлишкових персональних даних, добровільна інформована згода, обмеження доступу до сирих даних, опис безпечних каналів комунікації. На нашу думку, для соціальної роботи додатково принципово важлива травма-інформована оптика: питання інтерв'ю мають бути побудовані так, щоб не провокувати повторне переживання травматичних подій, а сам дослідницький контакт – не підмінювати професійну допомогу.

Сьомий принцип – контекстуальність і чутливість до умов воєнного стану. Партнерство в соціальній роботі в умовах війни відрізняється від «мирного» партнерства принаймні за трьома параметрами: швидкість реагування, масштаби потреб і гнучкість інструментів.

Зазначені принципи визначають логіку добору методів. У межах цього підрозділу вважаємо доцільним групувати методи дослідження за функцією: методи концептуалізації та операціоналізації, методи збору даних, методи аналітичної обробки та методи перевірки висновків.

На етапі концептуалізації застосовується аналіз наукових підходів до соціального партнерства як системи відносин, заснованої на узгодженні позицій і правил взаємодії. У дослідженні тенденцій соціального партнерства наголошується на неоднозначності термінології та необхідності точного визначення змісту поняття перед подальшим аналізом [13, с. 7]. Це безпосередньо переноситься на сферу соціальної роботи: перед оцінюванням «ефективності партнерства» потрібно формалізувати, що вважається партнерством у конкретній громаді або програмі. Ключовим для операціоналізації стає поєднання інституційного та процесного підходів. Інституційний підхід дозволяє описати ролі державних і недержавних акторів, їхні повноваження, ресурси та формальні обмеження. Процесний підхід фокусується на тому, як саме реалізуються узгодження й передача задач між організаціями: від первинного виявлення потреби до завершення кейсу. Результати аналізу показують, що таке поєднання є необхідним, оскільки у практиці соціальної політики під час війни акцент

робиться на запровадженні інноваційних інструментів, цифровізації операцій і проєктному підході до оцінювання результатів [16, с. 258]: інституційні конструкції часто підкріплюються управлінськими технологіями, і методологія має фіксувати цей зв'язок.

Для збору даних у дослідженні партнерства першочергове значення мають методи аналізу документів. До корпусу документів включаються: закони і підзаконні акти, що визначають рамки соціальних послуг і суб'єктність громадянського суспільства; місцеві програми соціального захисту; положення про координаційні ради; меморандуми співпраці; договори соціального замовлення; звіти про використання коштів; протоколи нарад; регламенти перенаправлення; інформаційні матеріали для отримувачів послуг. Окремо вважаємо доцільним застосування правового аналізу – зіставлення форм співпраці з нормами законодавства про соціальні послуги та організаційно-правові форми громадянського суспільства [53; 44].

З огляду на специфіку війни важливим джерелом даних стають адміністративні дані та статистика, однак їх використання потребує критичного підходу. У наданому аналізі соціальної політики підкреслюється, що кількість зареєстрованих ВПО різко зросла, але точні оцінки можуть відрізнятися залежно від методів обліку [16, с. 256]. На нашу думку, в методології це зобов'язує: описувати методику формування кожного показника (що саме вимірюється і як); враховувати розрив між реєстрацією і фактичним перебуванням; перевіряти на дублювання записів; фіксувати чутливість до змін правил обліку під час війни.

Аналітична обробка даних у дослідженні партнерства потребує поєднання кількох методів. По-перше, застосовується структурно-функціональний аналіз: визначення функцій кожної сторони партнерства (виявлення потреб, фінансування, надання послуг, логістика, адвокація, комунікація з громадою, моніторинг) та оцінка того, наскільки функції розподілені без прогалин і дублювання. По-друге, інституційний аналіз дає можливість оцінити відповідність

практик формальним нормам і правилам. По-третє, мережевий аналіз (у описовій формі) дозволяє відтворити реальні «вузли» координації: які організації є центральними, через кого проходить перенаправлення, де виникають «вузькі місця». По-четверте, порівняльний аналіз використовується для зіставлення моделей партнерства у різних громадах або програмах: наприклад, громади з великим притоком ВПО та громади з меншим навантаженням; громади з формалізованими координаційними радами та громади, де взаємодія тримається на неформальних зв'язках. Результати аналізу показують, що саме порівняльний вимір дає можливість виявити чинники, які роблять партнерство стійким або, навпаки, вразливим до зовнішніх шоків.

Окремої уваги потребує проєктно-аналітичний підхід як спосіб оцінювання результативності партнерства. У наданому матеріалі прямо вказується, що перелік першочергових заходів доцільно оцінювати методами проєктного аналізу (мета, завдання, очікувані результати, методи оцінки, оціночні індикатори), а також коригувати програми за першими результатами, у тому числі із застосуванням інформаційних технологій [16, с. 258].

Методологічно важливо розрізняти оцінку результатів соціальної роботи та оцінку саме партнерства. Партнерство не завжди створює нові послуги, але може підвищувати узгодженість і доступність наявних. На нашу думку, в аналізі слід фокусуватися на показниках координації та інституційної спроможності партнерства: наявність спільного планування, узгоджених протоколів, прозорих каналів обміну даними, механізмів прийняття рішень, формалізованих структур координації. У цьому контексті доцільним є використання критеріїв соціальної інтеграції як одного з очікуваних ефектів соціальної політики. Р. Дарендорф звертає увагу, що у трактуванні «держави добробуту» поняття добробуту часто зводиться до рівня доходу, але у ширшій інтерпретації охоплює всю регулюючу діяльність держави в економічній і соціальній сферах, включно з регулюванням відносин між працею та капіталом [68, с. 18]. Вважаємо, що для соціальної роботи

у війні це важливо тим, що партнерство має оцінюватися не тільки через фінансові показники (обсяги виплат чи гуманітарної допомоги), а й через інституційні умови інтеграції людини у соціальне життя громади: доступ до освіти, медицини, працевлаштування, юридичної допомоги, психосоціальної підтримки.

Окремим блоком у методології є аналіз ризиків і обмежень партнерства. У наданому матеріалі підкреслюється, що проблема системної взаємодії в реалізації соціальної політики набуває специфічних ознак через методологічну та методичну неопрацьованість, брак демократичних традицій і наявність пострадянських управлінських архетипів [16, с. 258]. На нашу думку, для дослідження це означає необхідність включати в аналіз інституційні бар'єри: конкуренцію за ресурси і донорське фінансування, недовіру між секторами, розриви в інформаційному обміні, правову невизначеність щодо передачі персональних даних, різні стандарти звітності та контролю якості. Додатково оцінюються ризики, характерні для воєнного контексту: нерівномірність доступу до послуг через безпекову ситуацію; руйнування інфраструктури; кадровий дефіцит; «перегрів» волонтерських мереж; виснаження працівників; залежність програм від зовнішніх ресурсів.

Отже, результати проведеного дослідження дозволяють констатувати, що методологічний аспект дослідження партнерства держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни має спиратися на системність, людиноцентричність, інституційну визначеність, процедурність соціального діалогу, доказовість, етичність і контекстуальність. Добір методів визначається потребою поєднати правовий і документальний аналіз із якісними емпіричними методами та проєктно-аналітичним оцінюванням результативності. Саме така конфігурація дозволяє описати партнерство не як загальну «співпрацю», а як відтворюваний механізм, що забезпечує доступність і якість соціальної підтримки для населення в умовах воєнних ризиків.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРТНЕРСТВА ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Нормативно-правове забезпечення співпраці держави та громадських об'єднань в умовах воєнного стану

Нормативно-правове забезпечення співпраці держави та громадських об'єднань у сфері соціальної роботи в умовах війни формується на перетині трьох правових масивів: конституційних гарантій і принципів організації публічної влади; спеціального правового режиму воєнного стану; законодавства, що визначає статус інститутів громадянського суспільства, механізми їх участі в публічному управлінні та правила надання соціальних послуг. У ході дослідження було встановлено, що саме комбінація цих масивів задає «коридор можливостей» для партнерства: визначає, які форми взаємодії є допустимими, які процедури мають бути дотримані, а також які обмеження та ризики виникають через безпекові вимоги.

Відповідно до конституційної моделі Україна визначена як соціальна і правова держава, а отже соціальна політика та соціальна робота не є факультативною діяльністю органів влади, а належать до базових функцій держави щодо забезпечення гідного життя та реалізації прав і свобод [28, с. 5]. Одночасно Конституція України фіксує оборону та захист суверенітету як найважливіші функції держави, що в умовах збройної агресії істотно впливає на пріоритети управління та на співвідношення відкритості/безпеки в діяльності органів влади [28, с. 5]. Вважаємо, що ця вихідна рамка є принциповою для аналізу партнерства: по-перше, соціальна сфера під час війни розглядається як елемент стійкості суспільства; по-друге, державні рішення, що торкаються

доступу до інформації, переміщень населення, захисту критичної інфраструктури та режимів роботи установ, можуть прямо впливати на роботу громадських об'єднань і на можливість спільного надання допомоги.

Наднаціональним рівнем нормативної основи співпраці виступають норми міжнародного гуманітарного права та міжнародні стандарти захисту цивільного населення. У довіднику «Нормативно-правові акти у сфері воєнної безпеки України» наведено витяги із Женевських конвенцій 1949 року, які встановлюють мінімальні гарантії гуманного поводження для осіб, що не беруть активної участі у воєнних діях, і передбачають можливість діяльності нейтральних та безсторонніх гуманітарних організацій, зокрема Міжнародного комітету Червоного Хреста. Для сфери соціальної роботи це має практичний зміст: партнерство держави і громадянського суспільства має розгортатися так, щоб допомога цивільним особам не підмінювалася адміністративним контролем і не порушувала принципів недискримінації та гуманності навіть за умов підвищених безпекових ризиків. На нашу думку, міжнародні стандарти тут працюють як мінімальний рівень допустимості державних рішень і як аргумент для вибудовування процедур взаємодії з гуманітарними організаціями.

Переходячи від загальної рамки до спеціального режиму, ключовим нормативним актом є Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Він визначає воєнний стан як особливий правовий режим, що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу і передбачає надання органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування додаткових повноважень, а також тимчасове обмеження конституційних прав і свобод із зазначенням строку дії обмежень. З погляду нормативного забезпечення партнерства це визначення має дві прямі наслідкові лінії. Перша – інституційна: під час воєнного стану у певних територіях можуть утворюватися військові адміністрації, а місцеві органи влади та установи переходять у режим роботи, де пріоритетом стає оборона і безпека [51, ст. 4].

Друга – процедурна: обмеження прав і спеціальні заходи (комендантська година, особливі режими в'їзду/виїзду, обмеження масових заходів, посилення охорони об'єктів, контроль за інформаційними потоками тощо) можуть суттєво змінювати можливості громадських об'єднань проводити публічні події, забезпечувати відкритий збір інформації, здійснювати моніторинг або організовувати спільні консультації [51, ст. 8].

У ході дослідження було встановлено, що саме стаття 8 зазначеного Закону задає найбільш відчутні для співпраці «правові умови середовища», оскільки перелік заходів правового режиму воєнного стану охоплює як логістику й пересування населення, так і організаційні можливості проведення зустрічей та доступу до публічних просторів [51, ст. 8]. Вважаємо доцільним підкреслити, що для партнерства у сфері соціальної роботи це означає необхідність переорієнтації багатьох інструментів взаємодії на дистанційні формати, а також підвищення ролі локальних координаційних механізмів у громадах, де офлайн-комунікації можуть бути обмежені режимами безпеки.

Окремої уваги потребує інститут військових адміністрацій, оскільки він змінює «точку входу» громадських об'єднань у систему управління на певних територіях. Закон визначає, що військові адміністрації можуть утворюватися для забезпечення дії Конституції та законів України, запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури та охорони прав і законних інтересів громадян [51, ст. 4]. Результати аналізу показують, що у практиці соціальної роботи це має значення щонайменше в трьох аспектах. По-перше, при заміщенні або обмеженні повноважень органів місцевого самоврядування виникає потреба переукладати або адаптувати домовленості про співпрацю (меморандуми, договори про спільні заходи, погодження доступу до комунальних приміщень, складів, транспорту). По-друге, пріоритет оборони і цивільного захисту робить обов'язковими додаткові вимоги до логістики

гуманітарної допомоги, доступу до укриттів, режимів роботи пунктів видачі, а також до комунікаційних повідомлень для населення. По-третє, функції військових адміністрацій у сфері захисту критичної інфраструктури можуть спричиняти обмеження щодо оприлюднення певної інформації або відвідування певних об'єктів, що напряму впливає на роботу громадських моніторингових ініціатив та консультативно-дорадчих органів.

Паралельно з інституційною перебудовою воєнний стан трансформує правові механізми публічної участі. Поширеною формою участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики є громадські ради при органах виконавчої влади, діяльність яких традиційно регламентується урядовими актами щодо консультацій з громадськістю [66, с. 623]. Аналіз наукової публікації І. Яромія дає підстави стверджувати, що воєнний стан примусив громадські ради адаптуватися до нових реалій, де одночасно зросла потреба в комунікації влади з населенням і у протидії дезінформації, але ускладнилися стандартні офлайн-процедури організації засідань, доступу до приміщень, публічності матеріалів [66, с. 622–623]. На нашу думку, це є важливим для партнерства у сфері соціальної роботи, оскільки громадські ради потенційно здатні виконувати функцію «комунікаційного мосту» між органами влади та громадськими організаціями, що надають послуги й гуманітарну допомогу, а також функцію майданчика координації волонтерських ініціатив [66, с. 622–623].

Відповідно до структури досліджуваного явища було визначено, що правове регулювання діяльності громадських рад у воєнний період складається не лише з базових правил їх створення і функціонування, а й зі спеціальних тимчасових обмежень. У статті І. Яромія акцентовано, що внесені під час воєнного стану зміни до нормативних актів щодо громадських рад мають обмежувальний характер, зокрема в частині призупинення формування нового складу громадських рад, можливості обмеження доступу членів рад до приміщень органу влади, а також порядку оприлюднення інформації про діяльність громадської ради на офіційному

вебсайті органу [66, с. 623–624]. З точки зору соціальної роботи це означає, що механізми консультацій з громадськістю та участі громадських організацій у дорадчих процесах можуть працювати з істотними часовими та процедурними обмеженнями. Водночас сама потреба в таких механізмах не зникає, а навпаки посилюється, оскільки на рівні громад щоденно виникають питання маршрутизації ВПО, організації евакуацій, розміщення людей у тимчасовому житлі, забезпечення продуктами, ліками, засобами реабілітації та доступу до соціальних виплат. Вважаємо, що право на участь у формуванні політики у воєнний період часто реалізується не через класичні публічні слухання, а через прикладні координаційні процедури, які потребують формалізації та юридичної визначеності.

Наступним рівнем нормативного забезпечення співпраці є законодавство, яке визначає правовий статус громадських об'єднань, благодійних організацій і волонтерів. Саме ці суб'єкти становлять основу громадянського суспільства у наданні допомоги під час війни, а їх правовий режим впливає на спроможність держави залучати їх до виконання соціальних функцій. У нормативній системі ключове значення мають Закон України «Про громадські об'єднання», Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» та Закон України «Про волонтерську діяльність». Ці акти визначають допустимі організаційно-правові форми, рамки статутної діяльності, базові принципи, підходи до залучення ресурсів і до взаємодії з публічною владою [44; 42; 43]. У ході дослідження було встановлено, що для співпраці у сфері соціальної роботи в умовах війни вирішальне значення має здатність громадських об'єднань діяти легально та передбачувано: укладати договори, відкривати рахунки, приймати благодійну допомогу, залучати волонтерів, мати доступ до партнерських програм і грантів, а також виконувати вимоги фінансової та організаційної підзвітності. Результати аналізу показують, що саме правова визначеність суб'єктів є передумовою того,

щоб органи влади могли передавати їм частину функцій у форматі соціального замовлення, делегування, грантової підтримки або спільних проєктів.

Під час воєнного стану одночасно зростає роль гуманітарної допомоги, яка часто стає «швидким інструментом» підтримки там, де соціальні послуги потребують часу на оцінку потреб і оформлення. Взаємодія держави й громадських організацій у гуманітарній сфері повинна спиратися на правові правила обліку, транспортування, розподілу, контролю цільового використання, а також на вимоги прозорості, які є сумісними з безпековими обмеженнями. У ході дослідження було встановлено, що баланс між прозорістю та безпекою є одним із найскладніших питань правового регулювання партнерства. З одного боку, суспільна довіра до гуманітарних ініціатив і до рішень влади залежить від зрозумілих процедур обліку і звітування. З іншого боку, надмірна відкритість може створювати ризики для критичної інфраструктури, маршрутів евакуації, місць розміщення вразливих осіб або складів із ресурсами. На нашу думку, нормативне забезпечення співпраці має включати правила «мінімально необхідної відкритості» та процедури обмеженого доступу до чутливої інформації.

Важливою нормативною передумовою співпраці є й те, що законодавство у сфері національної безпеки прямо включає громадян і громадські об'єднання до складу сектору безпеки і оборони як добровільних учасників забезпечення національної безпеки [49, с. 32]. Закон України «Про національну безпеку України» визначає демократичний цивільний контроль, підзвітність і прозорість як принципи державної політики у сферах національної безпеки і оборони [49, с. 31]. Результати аналізу показують, що для теми партнерства у соціальній роботі це має прикладний наслідок: співпраця держави й громадянського суспільства не зводиться до «допомоги соціальній сфері», а є частиною ширшого підходу до стійкості держави, де цивільні інститути і публічна влада діють у взаємопов'язаній системі, а контроль і підзвітність не скасовуються, а трансформуються у форми, сумісні з воєнним режимом.

Можна констатувати, що нормативна база партнерства у воєнний час розкривається через конкретні правові механізми взаємодії. Перший механізм – консультаційно-дорадчий: громадські ради, робочі групи, публічні консультації, громадська експертиза. Саме цей механізм у мирний час забезпечує регулярне «підключення» громадських організацій до формування політики. Проте в умовах війни він працює інакше: як показано в аналізі І. Яромій, держава запроваджує обмеження, спрямовані на безпеку і керованість процесів, зокрема продовження повноважень діючих рад та призупинення формування нових складів, обмеження доступу до приміщень і коригування режимів оприлюднення інформації [66, с. 623–624]. Водночас для соціальної роботи консультаційний механізм залишається важливим через потребу узгоджувати стандарти взаємодії між службами, адаптувати місцеві програми допомоги, формувати алгоритми перенаправлення клієнтів між державними і недержавними надавачами.

Другий механізм – договірно-проєктний, який охоплює меморандуми, угоди про співпрацю, спільні проєкти, а також інші форми, що фіксують розподіл ролей і відповідальності. У ході дослідження було встановлено, що воєнний період посилив потребу в письмовій фіксації домовленостей, оскільки швидке залучення ресурсів без процедур підзвітності створює корупційні та репутаційні ризики і для держави, і для громадських організацій. При цьому договірно-проєктний механізм не може існувати поза правовим режимом воєнного стану: логістика гуманітарних вантажів, доступ до об'єктів, робота в комендантську годину, організація евакуацій та використання певних територій можуть вимагати погоджень із військовим командуванням або військовими адміністраціями, що прямо випливає з їх повноважень у сфері оборони, безпеки і цивільного захисту [51, ст. 4; ст. 8].

Третій механізм – інституційно-сервісний, тобто включення громадських організацій у процес надання соціальних послуг. Його нормативна основа пов'язана з тим, що соціальні послуги мають бути спрямовані на подолання складних життєвих обставин , а отже у воєнний час ключовим є питання про

спроможність системи охопити значно ширше коло отримувачів. На нашу думку, роль громадських об'єднань тут найчастіше проявляється саме у тих сегментах, де держава має кадровий або ресурсний дефіцит: психосоціальна підтримка, робота з травмою, правова допомога, соціальний супровід сімей військовослужбовців, підтримка осіб з інвалідністю, інтеграційні програми для ВПО, робота з громадами на рівні «сусідських мереж».

Четвертий механізм – волонтерсько-гуманітарний, який в умовах війни має масовий характер. Його нормативна основа полягає у правовому визначенні волонтерської діяльності та допустимих форм залучення волонтерів до роботи в соціальній сфері . У ході дослідження було встановлено, що найвразливішими елементами цього механізму є (1) безпека волонтерів і отримувачів допомоги, (2) правила роботи з персональними даними, (3) відсутність у частини ініціатив процедур внутрішнього контролю, (4) ризики дублювання допомоги та нерівномірності її розподілу. Вважаємо, що саме тому державі вигідно «вбудовувати» волонтерський ресурс у координаційні системи громад та служб цивільного захисту, але так, щоб не руйнувати добровільний характер участі та не створювати незаконних форм примусу до праці, що прямо стосується змісту правового режиму воєнного стану [51, ст. 8].

Аналізуючи нормативні умови співпраці, необхідно враховувати ще один суттєвий аспект: у воєнний час посилюється роль органів, відповідальних за цивільний захист, евакуацію, укриття населення та управління кризами. Закон «Про правовий режим воєнного стану» прямо передбачає можливість організації евакуації населення з районів можливих бойових дій у безпечні райони [51, ст. 8].

Варто наголосити, що правове регулювання партнерства у воєнний час включає й обмежувальний компонент, який стосується діяльності громадських об'єднань. Закон про воєнний стан допускає порушення питання про заборону діяльності політичних партій і громадських об'єднань, якщо їх діяльність спрямована на підрив незалежності, суверенітету, територіальної цілісності,

пропаганду війни чи насильства та інші загрози безпеці [51, ст. 8]. Для сфери соціальної роботи вважаємо, що ця норма важлива не як інструмент «адміністративного тиску», а як маркер того, що співпраця можлива лише з легітимними та доброчесними суб'єктами. У практичному вимірі це підсилює вимоги до належної перевірки партнерів, зокрема при залученні ресурсів, роботі з міжнародною допомогою, доступі до приміщень і персональних даних, а також у ситуаціях, коли діяльність організації може бути використана як канал дезінформації або як прикриття для незаконних практик.

Додатково потрібно враховувати, що воєнний стан впливає на внутрішні управлінські процедури органів влади, що є партнерами громадських організацій. Закон визначає, що в межах повноважень військове командування може видавати обов'язкові до виконання накази і директиви з питань оборони, громадської безпеки і порядку та здійснення заходів правового режиму воєнного стану [51, ст. 3]. Результати аналізу показують, що для громадських організацій це означає необхідність враховувати не лише загальні норми законів, а й режимні рішення на конкретній території: порядок роботи пунктів допомоги, обмеження пересування, спеціальні перепустки, правила доступу до певних районів, вимоги щодо світломаскування та інші організаційні умови.

Розглядаючи нормативне забезпечення співпраці на локальному рівні, необхідно врахувати роль органів місцевого самоврядування та територіальних громад у системі соціальної підтримки. Закон про воєнний стан передбачає, що у певних умовах частина повноважень може концентруватися у військових адміністраціях, а також описує фінансування діяльності військових адміністрацій щодо виконання повноважень органів місцевого самоврядування за рахунок місцевих бюджетів [51, ст. 4]. Це має прямий вплив на співпрацю з громадськими організаціями у громадах: фінансова спроможність місцевих програм підтримки, доступ до приміщень і комунальної інфраструктури, можливість розміщення людей у тимчасовому житлі, організація пунктів обігріву, розгортання центрів

соціальних послуг – усе це залежить від локальних управлінських рішень і бюджетних процедур.

Суттєвою складовою нормативної бази партнерства є також правове регулювання комунікації влади з громадянами. На нашу думку, для соціальної роботи це означає, що інформаційна політика стає невід'ємною частиною соціальної підтримки: люди мають отримувати зрозумілі інструкції щодо доступу до послуг, правил отримання допомоги, наявних програм і механізмів захисту прав.

Важливим елементом нормативного поля партнерства є вимоги професійної етики соціальної роботи та юридичні гарантії прав отримувачів послуг. Навіть за умов воєнного стану тимчасові обмеження прав не означають «скасування» гідності, права на захист, права на недискримінацію та права на справедливі процедури. Міжнародні гуманітарні стандарти, наведені у довіднику, підкреслюють заборону наруги над людською гідністю і необхідність гуманного ставлення до осіб, що не беруть активної участі в бойових діях [40, с. 6–7]. Вважаємо, що для соціальної роботи це накладає обов'язок вибудовувати партнерство так, щоб соціальна допомога не ставала інструментом приниження, примусу, стигматизації або «обміну» на лояльність.

У цьому контексті показовим є питання доступу громадськості до місць несвободи, закритих установ, соціальних інтернатів, пунктів тимчасового розміщення, де ризики порушення прав людини у воєнний час об'єктивно зростають через перенавантаження системи та кадровий дефіцит. Нормативне врегулювання доступу й моніторингу у воєнний період має бути максимально обережним: з одного боку, безпека об'єктів і режимні вимоги можуть обмежувати відвідування; з іншого боку, відсутність контролю створює передумови для зловживань. Вважаємо доцільним зафіксувати, що юридично стійке партнерство має включати не лише надання допомоги, а й механізми контролю якості та захисту прав у формах, сумісних із воєнними обмеженнями.

Оцінюючи нормативну модель загалом, можна констатувати, що співпраця держави та громадських об'єднань у сфері соціальної роботи в умовах воєнного стану розгортається у напруженому балансі між двома групами вимог. Перша група – вимоги ефективності: швидкість реагування, координація ресурсів, логістика, безперервність роботи соціальних служб, можливість масштабувати допомогу, включно з евакуацією та підтримкою ВПО [51, ст. 8]. Друга група – вимоги правової якості: дотримання прав людини, підзвітність, процедурність рішень, прозорість у межах безпечного, легітимність залучення громадських організацій до виконання завдань публічного значення [49; 66, с. 622–624]. На нашу думку, нормативно-правове забезпечення партнерства має бути спроєктоване так, щоб ці групи вимог не вступали у прямий конфлікт, а взаємно підсилювали одна одну: правові процедури підвищують довіру та керованість, а керованість підвищує ефективність допомоги.

Отже, результати проведеного дослідження дозволяють констатувати, що нормативно-правове забезпечення співпраці держави та громадських об'єднань в умовах воєнного стану є багаторівневим і включає: конституційні засади соціальної держави та пріоритети оборони; міжнародні гуманітарні стандарти захисту цивільних осіб і можливості діяльності гуманітарних організацій; спеціальний режим воєнного стану з його інституційними (військові адміністрації, військове командування) та процедурними (заходи режиму, обмеження прав, евакуація) компонентами; правовий статус громадських об'єднань, благодійних і волонтерських організацій як суб'єктів допомоги; а також нормативні рамки соціальних послуг як сфери, де партнерство може набувати інституційної форми. Окремо було визначено, що у воєнний час змінюються правила публічної участі через адаптацію роботи громадських рад, що супроводжується спеціальними обмеженнями і трансформацією процедур.

2.2 Міжнародний досвід партнерства громадянського суспільства та держави в умовах збройних конфліктів

Система соціальної підтримки населення в умовах війни функціонує як багатоканальний механізм, у якому поєднуються державні гарантії, повноваження органів місцевого самоврядування, професійна діяльність надавачів соціальних послуг і ресурс громадянського суспільства. У цій системі громадські, благодійні та волонтерські організації виконують не «допоміжну» роль, а роль повноцінних суб'єктів соціальної роботи, здатних забезпечувати доступність, адресність, оперативність і безперервність допомоги в ситуації, коли державні інституції працюють в умовах надмірного навантаження та ресурсних обмежень.

Правове розмежування основних типів організацій, що беруть участь у соціальній підтримці, задає рамки їхньої легітимності та взаємодії з державою. Волонтерська діяльність в українському праві визначається як форма благодійної діяльності, що є добровільною, соціально спрямованою і неприбутковою та реалізується шляхом надання волонтерської допомоги . Громадські організації функціонують як різновид громадського об'єднання; у законодавчій логіці ключовими ознаками є добровільність, суб'єктність та спрямування на захист прав і свобод та задоволення суспільних інтересів .

Операційна роль волонтерських організацій у системі соціальної підтримки найкраще пояснюється через їхню здатність швидко актуалізувати суспільні ресурси. Дослідники фіксують, що волонтерство як соціально-правовий феномен має виражену тенденцію до інтенсивного розвитку під час загострення кризових ситуацій у суспільстві [7, с. 4]. Вважаємо, що це означає: волонтерські структури працюють у логіці високої чутливості до сигналів потреби – вони реагують на дефіцити (харчі, ліки, евакуація, тимчасове житло, базові засоби існування), які в умовах війни виникають швидше, ніж формальні адміністративні процедури здатні розгорнути стандартні інструменти підтримки. Яскравим прикладом такої оперативності є діяльність волонтерських об'єднань, таких як «Helping to Leave»

та локальних гуманітарних штабів (наприклад, «Зграя» або «Волонтерський штаб Одеси»), які в перші місяці вторгнення взяли на себе левову частку роботи з евакуації маломобільних груп населення з зон бойових дій, куди державні соціальні служби не мали доступу через безпекові протоколи. Одночасно волонтерство функціонує як соціальний інститут непрофесійної соціальної роботи в екстремальних умовах, коли люди, ризикуючи життям, виконують функції соціального захисту, підтримки та допомоги [61, с. 315]. На нашу думку, така характеристика є важливою для теорії соціальної роботи, оскільки демонструє: у воєнний час межі між професійними та непрофесійними практиками допомоги стають рухомими, а ефективність системи залежить від здатності поєднувати обидва ресурси без втрати якості та безпеки.

Поряд із волонтерськими структурами громадські організації забезпечують інший тип внеску – інституційний і процедурний. Вони частіше працюють із повторюваними потребами та «довгими» кейсами: соціальна інтеграція ВПО, захист прав, забезпечення доступу до соціальних послуг, супровід людей з інвалідністю, підтримка сімей, що втратили годувальника, допомога у відновленні документів тощо. У цьому вимірі громадські організації виступають каналом інформаційно-правової підтримки, а також суб'єктом громадського контролю за дотриманням соціальних стандартів. Зокрема, БФ «Право на захист» (Right to Protection) став ключовим партнером держави у наданні безоплатної правової допомоги ВПО, допомагаючи з оформленням виплат та відновленням втрачених документів, що є передумовою для отримання державних соціальних послуг. Іншим прикладом є діяльність організації «КримSOS», яка трансформувала свою діяльність у розгалужену мережу соціальної підтримки та інтеграції переміщених осіб у приймаючих громадах. Р. Ігонін обґрунтовує, що громадські організації в системі соціального захисту виконують функції інформаційно-правового забезпечення, включно з консультаційною підтримкою, роз'ясненням механізмів отримання допомоги та адвокацією змін [20, с. 388–393]. Вважаємо доцільним

підкреслити, що це дозволяє говорити про їхню роль як «провідника» між людиною та державними інститутами, особливо коли сам отримувач допомоги не має ресурсів для самостійної навігації у складних процедурах.

Благодійні організації, у свою чергу, зазвичай спеціалізуються на акумулюванні й перерозподілі фінансових та матеріальних ресурсів, побудові довіри донорів, організації прозорих закупівель і програмному управлінні допомогою. У межах системи соціальної підтримки вони часто закривають «вартісні» сегменти потреб: закупівля обладнання для реабілітації, підтримка спеціалізованих сервісів, забезпечення тривалих програм допомоги, розвиток мережі соціальних сервісів у громадах. Показовим є досвід МБФ «Карітас України», який розгорнув національну мережу центрів соціального обслуговування, надаючи послуги догляду вдома та кризового втручання там, де потужності державних територіальних центрів були зруйновані або перевантажені. Також варто відзначити роль фондів, таких як «Tabletochki», які в умовах війни продовжили системну підтримку родин з онкохворими дітьми, організовуючи медичну евакуацію за кордон, що держава самостійно не могла реалізувати в повному обсязі в перші дні агресії. На нашу думку, їхній внесок стає критичним саме тоді, коли необхідно перейти від разової видачі допомоги до стабільних програм, де потрібні бюджетування, звітність і тривалі партнерські угоди.

Щоб показати, як саме різні типи організацій «вбудовуються» в систему соціальної підтримки, вважаємо доцільним застосувати функціональну матрицю, що поєднує види потреб, цільові групи та типові інструменти допомоги. Це узагальнено в ДОДАТКУ А.

В умовах війни зростання кількості інститутів громадянського суспільства та залучення населення до їхньої діяльності стає окремим фактором стійкості системи соціальної підтримки. За даними аналітичної доповіді НІСД, у період від 1 січня 2022 р. до жовтня 2023 р. кількість громадських організацій збільшилася

на 5544 і станом на жовтень 2023 р. становила 102 087 [59, с. 12]. У тій самій доповіді наведено показники громадської участі: протягом останнього року 31% опитаних долучалися до заходів громадських організацій і рухів; до волонтерської діяльності час від часу долучаються 43% респондентів, 6% – постійно; 82% заявили про готовність у майбутньому брати участь у вирішенні ключових питань життя громади [59, с. 15]. Ці дані відображено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Показники інституційної динаміки та залученості до діяльності організацій громадянського суспільства (2022–2023 рр.)

Показник	Значення
Кількість громадських організацій станом на 01.01.2022	96 543
Кількість громадських організацій станом на жовтень 2023	102 087
Частка респондентів, які долучалися до заходів ГО протягом року	31%
Частка респондентів, які час від часу долучаються до волонтерства	43%
Частка респондентів, які займаються волонтерством постійно	6%
Готовність у майбутньому брати участь у вирішенні питань громади	82%

У контексті соціальної роботи ці показники важливі не лише як «соціологія участі». Вважаємо, що вони підтверджують наявність людського ресурсу для розгортання взаємодопомоги, а також потенціал для довготривалих партнерств у громадах. Можна констатувати, що інституційне зростання сектору та висока громадська залученість створюють передумови для масштабування соціальних програм, але одночасно ставлять вимогу до координації та стандартизації допомоги.

Тенденція до зростання громадського сектору збереглася і в подальшому, хоча й набула ознак стабілізації. За даними платформи відкритих даних Opendatabot, станом на початок 2024 року кількість благодійних організацій в Україні зросла майже на 74% порівняно з довоєнним періодом, сягнувши

позначки у 20 671 організацію . Це свідчить про те, що саме благодійні фонди стали найбільш динамічною формою інституалізації соціальної активності громадян у відповідь на гуманітарні виклики війни. Водночас, дослідження соціологічної групи «Рейтинг» (лютий 2024 р.) фіксує, що рівень залученості громадян залишається високим, проте змінюється його структура: зростає частка донатів (фінансової участі) при певній стабілізації безпосередньої волонтерської праці . Так, близько 40% опитаних зазначили, що постійно або часто допомагають армії та переселенцям, що, на нашу думку, підтверджує тезу про перетворення волонтерства на сталу соціальну практику, а не ситуативний емоційний порив.

Варто також відзначити аналітичні дані ICAP «Єднання» за 2024 рік, які вказують на якісну трансформацію сектору: громадські організації все частіше переходять від надання екстреної гуманітарної допомоги до більш складних соціальних послуг, таких як психологічна реабілітація та соціальний супровід ветеранів.

Розглядаючи діяльність організацій громадянського суспільства як елемент системи соціальної підтримки, вважаємо доцільним розмежувати принаймні три рівні їхнього впливу: мікрорівень (безпосередня допомога конкретній людині чи сім'ї), мезорівень (організація послуг у громаді, створення сервісів, партнерство з локальними інституціями) та макрорівень (адвокація, моніторинг політики, вплив на нормативні рішення). Волонтерські організації, як правило, мають найбільшу концентрацію активності на мікрорівні, забезпечуючи екстрені інтервенції та закриваючи «перший запит» людини.

Окремої уваги потребує роль організацій у наданні соціальних послуг і розвитку недержавного провайдингу. Поява недержавних надавачів актуалізує питання їхньої ролі, обмежень і можливостей, а також необхідності критичного осмислення взаємодії з органами влади. Вважаємо, що для системи соціальної підтримки це означає: організації громадянського суспільства можуть виконувати функції не лише «роздачі допомоги», а й професійного сервісу – за умови

дотримання етичних стандартів соціальної роботи, організації супервізії, забезпечення конфіденційності та належної компетентності фахівців. У практичному вимірі це проявляється через створення консультаційних пунктів, денних центрів підтримки, мобільних бригад соціально-психологічної допомоги, програм соціального супроводу.

Проблематика представництва інтересів ВПО демонструє, як громадські організації можуть компенсувати дефіцити державної спроможності в умовах різкого зростання кількості отримувачів послуг. Досвід недержавних організацій у представництві інтересів внутрішньо переміщених осіб засвідчує їхню здатність оперативно реагувати на специфічні потреби уразливих груп, використовувати механізмів адвокації та посередництва між людиною й системою послуг.

Діяльність громадських, благодійних і волонтерських організацій під час воєнного стану відзначається зміною структури попиту на допомогу та розширенням тематичних напрямів соціальної роботи. Якщо на початкових етапах кризового реагування домінують забезпечення базових потреб і евакуаційні процеси, то з часом зростає питома вага програм психосоціальної підтримки, соціальної адаптації, відновлення освітніх траєкторій дітей, інтеграції ВПО у приймаючі громади. У цьому сенсі соціальна робота громадських, благодійних та волонтерських організацій у період воєнного стану може бути описана як перехід від екстреної допомоги до стабілізаційних і відновлювальних практик . На нашу думку, такий перехід є принципово важливим: він визначає, чи перетвориться «хвиля солідарності» на стійку інфраструктуру підтримки.

Для системного аналізу вважаємо доцільним зіставити відмінності організацій за кількома критеріями: правова основа, домінантна функція, типові інструменти, горизонт планування та характер взаємодії з державними структурами. Це відображено в ДОДАТКУ Б.

Результати аналізу показують, що наведене порівняння є важливим для розуміння партнерства держави та громадянського суспільства в соціальній

роботі: різні типи організацій не дублюють один одного, а закривають різні «ділянки» системи. Практична задача держави та місцевого самоврядування – вибудовувати механізми координації, щоб переваги кожного типу організацій працювали синхронно.

Водночас партнерство не є автоматично ефективним. Воно потребує сумісності процедур (узгодження маршрутів перенаправлення, обміну інформацією в межах конфіденційності), визначення стандартів якості, розподілу відповідальності та прозорих правил фінансування. У площині інформаційно-правової підтримки населення роль громадських організацій може зростати саме через їхню здатність поєднувати індивідуальне консультування з ширшими практиками громадського контролю та участі у вдосконаленні нормативних механізмів [20, с. 388–393]. У сфері надання соціальних послуг людям з інвалідністю важливо враховувати не лише потенціал, а й обмеження недержавних провайдерів, зокрема потребу в партнерстві з державними інституціями та забезпеченні системності [21, с. 24–33]. Для підтримки ВПО ключовим є поєднання екстрених інтервенцій із представництвом інтересів та соціальним супроводом . Вважаємо, що саме ця логіка «комплексності» дозволяє відрізнити ситуативну допомогу від елементів стійкої системи соціальної підтримки.

Отже, роль громадських, благодійних та волонтерських організацій у системі соціальної підтримки населення в умовах війни полягає у виконанні взаємодоповнювальних функцій: оперативного реагування і мобілізації ресурсів, надання та організації соціальних послуг, інформаційно-правового супроводу, психосоціальної підтримки, представництва інтересів уразливих груп, а також моніторингу якості соціальних програм. Ефективність партнерства залежить від здатності інституційно закріплювати взаємодію, розвивати стандарти, забезпечувати координацію та підтримувати професіоналізацію практик допомоги, не втрачаючи при цьому гнучкості й людяності соціальної підтримки.

Окремої уваги потребує «контрактний» вимір партнерства. За даними аналітики Opendatabot та ІСАР «Єднання», частка ОГС, фактично залучених до сфери соціальних послуг, зросла з 7,8% у 2023 році до 9,9% у 2025 році [23]. Паралельно питома вага громадського сектора серед усіх зареєстрованих надавачів соціальних послуг збільшилася з 15% до понад 22% [23]. Ці дані підтверджують, що партнерство поступово переходить від неформальної мобілізації до формалізованої моделі, де реєстри та фінансові механізми стають критично важливими.

Як видно з ДОДАТКУ В, практична вісь партнерства лежить між двома полюсами: екстреною мобілізацією та інституційною формалізацією. Перший полюс потрібний, коли йдеться про негайне реагування (евакуація, ліки, тимчасове розміщення). Другий – коли з’являється потреба в тривалих сервісах (супровід ВПО, реабілітація ветеранів, підтримка сімей, психосоціальна допомога). У ході дослідження було встановлено, що саме «перехід» між цими полюсами часто є найбільш проблемним: мобілізаційні мережі втомлюються, а державні інструменти закупівель і стандартів не встигають охопити обсяг потреб. Це підтверджується даними про динаміку довіри до волонтерів і громадських організацій після пікових значень 2022–2023 років та подальшу стабілізацію на високому рівні, але вже з ознаками «втоми» [12]. Для соціальної роботи це означає необхідність планувати послуги не лише як реагування, а як систему підтримки, що витримує тривалі навантаження.

Зміст партнерства в соціальній роботі розкривається також через інструменти запобігання соціальній напрузі та локальним конфліктам у громадах, що приймають значні групи переміщених осіб або тривалий час живуть у стресі війни. Серед практик, які мають значення для довгострокової стійкості, виокремлюються громадянська освіта й критичне мислення як умова протидії дезінформації та маніпуляціям [64, с. 259], а також діалогові платформи й громадські обговорення як механізм врахування громадської думки у процесі

прийняття рішень [37, с. 41]. У сфері соціальної роботи ці інструменти працюють як «профілактичний контур»: вони знижують ризик стигматизації ВПО, конфліктів за ресурси та недовіри до інституцій. Додатковим механізмами є медіація як позасудова процедура врегулювання спорів, що ґрунтується на добровільності та конфіденційності [48]. У контексті війни медіація може застосовуватися для локальних соціальних конфліктів (житло, доступ до допомоги, непорозуміння в громадах), якщо безпекові умови дозволяють і немає кримінальної складової.

Отже, міжнародний досвід та історичний контекст партнерства держави і громадянського суспільства в умовах збройних конфліктів доцільно інтерпретувати через повторювані інституційні рішення: розширення кола надавачів допомоги, перехід від екстрених інтервенцій до довгострокових сервісів, поєднання спрощених процедур із механізмами прозорості, підтримка кадрової спроможності та збереження контрольної функції громадянського суспільства. Український випадок демонструє практичну реалізацію цих закономірностей у масштабі, що зробив громадянський сектор системним партнером держави у підтримці вразливих груп. Можна констатувати, що подальше зміцнення партнерства у сфері соціальної роботи залежатиме від здатності поєднати мобілізаційну енергію волонтерства з інституційною якістю соціальних послуг – через реєстри, стандарти, закупівлі, професійну підтримку команд і сталі канали підзвітності.

РОЗДІЛ 3
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Проблеми взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану

У ході дослідження було встановлено, що між задекларованими принципами партнерства та практикою його реалізації існує суттєвий розрив, зумовлений комплексом взаємопов'язаних проблем. Для зручності аналізу їх можна структурувати за такими основними групами:

- нормативно-інституційна асиметрія – розрив між законодавчо визначеними моделями партнерства та фактичними адміністративними практиками воєнного часу;

- нерівномірність інституційної спроможності ОГС – диференціація між «сильними» і «слабкими» організаціями, що унеможливлює рівноправне партнерство;

- звуження процедур участі та консультацій – обмеження доступу ОГС до процесів прийняття рішень в умовах воєнного стану;

- фрагментація координації ресурсів – відсутність єдиних реєстрів, узгоджених маршрутів та платформ взаємодії між державою, ОГС і донорами;

- фінансово-податкові бар'єри – нестабільність підзаконних актів, неузгодженість процедур і обмеженість механізмів соціального замовлення;

- дефіцит цифрової інфраструктури взаємодії – брак інтегрованих цифрових платформ для координації соціальних послуг і обліку потреб;

- дефіцит прозорості й підзвітності – недостатність механізмів зворотного зв'язку та оцінювання якості;

- правові та етичні виклики обміну інформацією – суперечності між вимогами захисту персональних даних і потребами оперативної координації;

- просторові та безпекові нерівності – нерівний доступ ОГС до роботи в різних регіонах.

Запровадження воєнного стану в Україні на підставі Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та відповідних указів Президента з 24 лютого 2022 року стало поворотним моментом для системи публічного управління, місцевого самоврядування та громадянського суспільства. Воєнний стан був запроваджений у ситуації, коли російсько-українська війна тривала вже з 2014 року, але мала переважно гібридний характер, а правовий режим надзвичайної ситуації й антитерористичної операції лише частково трансформував відносини між державою й громадянським суспільством. У ході дослідження було встановлено, що саме повномасштабне вторгнення й запровадження загальнодержавного воєнного стану змінили «правила гри» для інститутів громадянського суспільства: посилилась концентрація владних повноважень, розширилися повноваження військових адміністрацій, змінились процедури ухвалення рішень, а соціальна політика набула виразно кризового, оборонно-гуманітарного виміру.

Передумови цього зламу характеризувалися суперечливою динамікою розвитку громадянського суспільства. З одного боку, протягом 2010-х років було сформовано нормативний каркас підтримки «третього сектору»: ухвалено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства (спочатку на 2016–2020 рр., а потім – на 2021–2026 рр.) , оновлено законодавство про громадські об'єднання , благодійні організації , волонтерську діяльність , запроваджено процедури консультацій з громадськістю . З іншого боку, комплексні аналітичні звіти про стан громадянського суспільства фіксували хронічні проблеми: низький рівень інституційної й фінансової спроможності більшості організацій, нерівномірну залученість громадян до добровільної

активності, обмежений доступ ОГС до державного фінансування та високий рівень формалізму в механізмах участі [59, с. 25; 60, с. 19; 19, с. 8].

Відповідно до структури досліджуваного явища було визначено, що воєнний стан наклався на вже наявні дисфункції у взаємодії держави й громадянського суспільства та одночасно створив принципово новий контекст. З одного боку, зросла роль громадянського суспільства як носія мобілізаційних, гуманітарних і сервісних функцій: волонтерські ініціативи, благодійні фонди, неформальні групи стали одними з перших, хто забезпечував евакуацію, розміщення ВПО, постачання гуманітарної допомоги, підтримку військових і їхніх родин [61, с. 315; 41, с. 131]. З іншого боку, концентрація владних повноважень, домінування логіки безпеки та оперативності рішень створили додаткові обмеження для участі, прозорості та публічного контролю [56, с. 41; 32, с. 262]. Вважаємо, що саме в цьому напруженні між імперативами національної безпеки й збереженням демократичних процедур і розгортаються специфічні проблеми взаємодії, що безпосередньо позначаються на сфері соціальної роботи.

Проблема 1. Нормативно-інституційна асиметрія. У площині нормативно-інституційних засад партнерства у ході дослідження було встановлено, що воєнний стан актуалізував низку суперечностей між задекларованими цілями політики сприяння розвитку громадянського суспільства та реальними режимами взаємодії. Законодавство про соціальні послуги офіційно визнає можливість багатосуб'єктного надання послуг, включно з недержавними надавачами, та передбачає інструменти соціального замовлення, конкурсного відбору виконавців і компенсації витрат. Дослідження правових засад взаємодії громадянського суспільства й органів публічної влади показують, що ця модель дає змогу інституціалізувати державно-громадянське партнерство в сфері соціальної роботи, переводячи його з площини «добровільної допомоги» в площину договірних відносин із чітко визначеними правами й обов'язками сторін . Водночас, відповідно до аналізу воєнних реформ у сфері публічного управління, у період з

2022 року пріоритет було віддано першочерговому перерозподілу ресурсів на користь оборони та стабілізації, а механізми конкуренції недержавних надавачів соціальних послуг були задіяні лише фрагментарно [25, с. 175]. На нашу думку, це створює нормативну асиметрію: на рівні закону партнерство задекларовано, але на рівні практики часто домінує адміністративно-командна модель взаємодії, в якій ОГС сприймаються як допоміжний ресурс, а не як рівноправні контрагенти.

Особливу складність становить переплетення повноважень органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій і центральних органів виконавчої влади. Нормативно-правові акти у сфері воєнної безпеки фіксують посилення ролі військово-цивільних і військових адміністрацій у прийнятті рішень, що стосуються безпеки, мобілізації ресурсів і функціонування критичної інфраструктури [40, с. 86]. Однак механізми включення громадських рад, консультативних органів і інших інститутів участі до структури таких адміністрацій залишаються нечітко окресленими. М. Ковальчук і М. Пивовар звертають увагу, що в умовах війни зростає ризик «звуження простору консультацій» та підміни широких форм діалогу ситуативними контактами з вузьким колом організацій, які мають персоналізовані зв'язки з владою [25, с. 176]. Вважаємо доцільним підкреслити, що для сфери соціальної роботи це означає нерівний доступ різних ОГС до участі в прийнятті рішень щодо розподілу гуманітарної допомоги, формування місцевих програм підтримки ВПО, ветеранів і вразливих груп.

Проблема 2. Нерівномірність інституційної спроможності ОГС. Відповідно до структури громадянського суспільства було визначено, що однією з ключових проблем взаємодії в умовах воєнного стану є нерівномірна інституційна спроможність організацій у різних регіонах та сегментах діяльності. Комплексні дослідження ICAP «Єднання» та Центру «Соціальні індикатори» засвідчують, що повномасштабна війна спричинила одночасно вибух волонтерської активності й поглиблення диференціації між «сильними» і «слабкими» організаціями: частина

ОГС змогла швидко адаптувати управлінські системи, розширити партнерські мережі та вийти на міжнародне фінансування, тоді як значна кількість невеликих, локальних ініціатив залишилась у зоні ресурсної нестабільності й кадрового виснаження [8, с. 35–37; 19]. Звіт про стан ОГС додатково фіксує випадки припинення діяльності організацій через втрату офісів, евакуацію ключових працівників, відсутність доступу до грантових програм та неможливість виконувати попередні статутні завдання.

У ході дослідження було встановлено, що така нерівномірність прямо впливає на якість і стабільність партнерства у сфері соціальної роботи. Потужні національні благодійні фонди й міжнародні організації здатні укладати рамкові угоди з центральними органами влади, брати участь у національних програмах і координувати великі обсяги допомоги. Натомість невеликі локальні ОГС, які мають найкраще знання потреб конкретних громад, часто залишаються поза формалізованими рамками партнерства, діючи на основі волонтерських зусиль, спорадичних пожертв і ситуативної підтримки місцевої влади [41, с. 134; 61, с. 317]. На нашу думку, для соціальної роботи це означає, що найбільш гнучкі та чутливі до локального контексту ініціативи не завжди мають доступ до стабільних ресурсів, а отже – не можуть забезпечити довготривалі траєкторії супроводу клієнтів.

Проблема 3. Звуження процедур участі та фрагментація координації. Варто наголосити, що проблеми взаємодії не обмежуються фінансовою спроможністю й охоплюють комунікаційні та процедурні виміри. У мирних умовах взаємовідносини органів влади та ОГС регулюються, зокрема, постановою Кабінету Міністрів України про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики. Дослідження показують, що навіть до 2022 року ці механізми часто мали формальний характер, а рівень впливу громадянського суспільства на рішення залишався обмеженим [59, с. 42]. В умовах воєнного стану частина таких процедур була зупинена або спрощена з міркувань безпеки та

оперативності; засідання громадських рад відтерміновувалися, консультації проводилися в скорочених форматах або в онлайн-режимі з обмеженим колом учасників [66, с. 2].

У сфері соціальної роботи це проявляється, зокрема, в слабкій залученості ОГС до планування місцевих програм соціального захисту, розроблення механізмів підтримки ВПО, формування черговості надання допомоги. Кількісні описи участі громадськості у процесах вироблення політики демонструють, що більшість громадських об'єднань мають досвід одноразової участі в консультаціях, але не включені до постійно діючих координаційних платформ [59, с. 42; 60, с. 30]. Результати аналізу показують, що це породжує ситуації, коли ОГС дізнаються про зміну правил розподілу гуманітарної допомоги, соціальних виплат чи критеріїв відбору отримувачів уже після ухвалення рішень, що ускладнює адаптацію власних програм і створює ризик дублювання та конфліктів на місцях.

Дослідження волонтерської діяльності в Україні фіксують, що структура волонтерського поля є надзвичайно фрагментованою: численні ініціативи, фонди, неформальні групи, релігійні організації діють паралельно, часто не маючи повної інформації про діяльність одне одного. Аналітичні доповіді про стан громадянського суспільства під час війни підтверджують, що брак єдиних реєстрів надавачів допомоги, узгоджених форматів обміну інформацією між державою, ОГС і донорами, а також відсутність чітко визначених координаційних «вузлів» призводять до «перенасичення» одних територій чи груп допомогою та одночасного браку ресурсів в інших [8, с. 52–54; 19, с. 18]. А. Шморлівська та Ю. Стребкова підкреслюють, що в багатьох громадах фактична координація здійснюється через особисті контакти керівників організацій і представників місцевої влади, а не через формалізовані платформи [65, с. 73], що вважаємо принципово важливою системною вразливістю у сфері соціальної роботи.

Проблема 4. Дефіцит цифрової інфраструктури взаємодії. Окремою системною проблемою, яка безпосередньо впливає на якість партнерства у сфері соціальної роботи, є недостатній розвиток цифрової інфраструктури взаємодії між державою, ОГС та отримувачами послуг. Незважаючи на загальний прогрес у цифровізації державних сервісів (платформа «Дія», реєстри соціальних виплат), інтеграція ОГС до єдиного інформаційного простору надання соціальних послуг залишається фрагментарною: громадські та волонтерські організації здебільшого ведуть власні бази даних клієнтів, які не сумісні з державними реєстрами отримувачів допомоги [8, с. 54]. Це унеможливлює ефективне маршрутування клієнтів між надавачами, призводить до дублювання соціальної допомоги одним і тим самим людям при одночасному «провалі» інших у прогалини між системами [65, с. 73]. Вважаємо, що відсутність єдиного цифрового реєстру соціальних послуг із участю недержавних надавачів є не лише технічною, а й управлінською проблемою, яка консервує нерівний доступ до інформації та ускладнює перехід від ситуативної допомоги до системного соціального супроводу.

Особливо гострою ця проблема є у роботі з внутрішньо переміщеними особами. А. Дуля та В. Лютий, аналізуючи досвід представництва інтересів ВПО недержавними організаціями, фіксують, що ОГС відіграють ключову роль у правовому консультуванні, допомозі в оформленні статусу ВПО, доступі до житла й праці, але при цьому часто діють «паралельно» із державними структурами, не маючи формалізованих цифрових протоколів взаємодії та обміну інформацією [15, с. 18]. На нашу думку, це створює ризики, коли частина потреб ВПО залишається «невидимою» для державних систем обліку, а соціальне супроводження здійснюється фрагментовано. Детальний аналіз напрямів цифровізації партнерства та існуючих платформ координації розглянуто в підрозділі 3.2, де окреслено конкретні перспективи вирішення цієї проблеми.

Проблема 5. Фінансово-податкові бар'єри. Законодавство про благодійну і волонтерську діяльність передбачає низку податкових пільг і спрощених процедур

для організацій, що здійснюють гуманітарну допомогу [42; 43]. Постанова Кабінету Міністрів України № 202 врегулювала порядок отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги, прагнучи одночасно спростити бюрократичні бар'єри й зберегти контроль за ресурсами . Однак у практиці, як свідчать емпіричні дані, це супроводжувалося частими змінами підзаконних актів, неузгодженістю митних і фіскальних вимог та різним трактуванням норм на місцевому рівні, що створювало додаткові адміністративні навантаження на ОГС.

Результати аналізу показують, що для соціальної роботи ці проблеми мають кілька вимірів. По-перше, організації змушені витрачати значні ресурси на бухгалтерський супровід, звітність і юридичний супровід гуманітарних операцій, що зменшує частку ресурсів, які безпосередньо спрямовуються на клієнтів. По-друге, нестабільність правил ускладнює довгострокове планування програм підтримки, особливо у сфері психосоціальної допомоги, реабілітації та інтеграції, де потрібні тривалі інтервенції. По-третє, обмежений розвиток механізмів соціального замовлення з боку держави означає, що навіть успішні моделі соціальної роботи, розроблені ОГС, часто залежать від зовнішнього донорського фінансування, а не інтегруються до бюджетної системи [24, с. 145; 73].

Проблема 6. Дефіцит прозорості, підзвітності та правові виклики обміну інформацією. Дослідження громадянського суспільства в Україні вказують, що довіра громадян до ОГС і органів влади має хвилеподібний характер: періоди мобілізаційного підйому змінюються розчаруванням у разі виявлення неефективності управління [59, с. 48–50; 60, с. 34]. Звіт про ОГС 2024 року фіксує, що одним із ключових запитів до організацій є поліпшення практик публічної звітності, відкритості даних про фінансування та результати діяльності [19, с. 22]. Т. Крушельницька наголошує, що в умовах війни вимоги до прозорості владних рішень і діяльності ОГС посилюються: громадяни очікують не лише декларацій про партнерство, а й наявності реальних каналів впливу та контролю [30, с. 283].

Вважаємо доцільним підкреслити, що у сфері соціальної роботи відсутність зрозумілих механізмів зворотного зв'язку з отримувачами послуг веде до того, що партнерство часто сприймається як «технологічне», а не як система спільної відповідальності.

Р. Ігонін підкреслює, що ОГС часто виконують функцію посередника між громадянами та державою, допомагаючи інтерпретувати норми права та адаптуватися до змін у законодавстві [20, с. 390]. В умовах війни виникають нові ризики, пов'язані з обробкою чутливої інформації (ВПО, жертви насильства): правове поле захисту персональних даних не завжди чітко узгоджене з вимогами швидкої координації допомоги. Вважаємо, що для соціальної роботи це означає необхідність опрацьовувати спільні стандарти етичного поводження з інформацією на системному, а не проєктному рівні [65, с. 75].

Проблема 7. Просторові та безпекові нерівності. Нарешті, на територіях, наближених до лінії фронту та деокупованих районах, доступ ОГС до роботи часто обмежений через безпекові ризики [40, с. 140; 8, с. 60]. У таких умовах державні органи й військові адміністрації вимушені виконувати функції безпеки та гуманітарного забезпечення одночасно, а ОГС можуть діяти лише епізодично. На нашу думку, це призводить до появи «дефіцитних зон» партнерства, де соціальна робота набуває переважно кризово-евакуаційного характеру, а системні послуги та соціальний супровід залишаються практично недоступними.

Результати проведеного дослідження дозволяють констатувати, що проблеми взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану мають комплексний, взаємопов'язаний характер і безпосередньо впливають на ефективність соціальної роботи. Подолання цих проблем потребує системних рішень: нормативного закріплення механізмів партнерства, розвитку соціального замовлення, цифровізації координаційних платформ, підтримки спроможності локальних ОГС і вироблення єдиних стандартів якості соціальних послуг.

3.2. Інноваційні практики міжсекторальної взаємодії у соціальній роботі

Трансформаційні процеси, спричинені повномасштабною збройною агресією проти України, кардинально змінили характер взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері соціального захисту населення. В умовах воєнного стану традиційні вертикальні механізми надання соціальних послуг виявилися недостатньо гнучкими для оперативного реагування на масштабні гуманітарні кризи, зумовлені вимушеним переміщенням мільйонів осіб, руйнуванням критичної інфраструктури та економічною дестабілізацією. Саме це створило об'єктивну потребу в інституалізації нових форм міжсекторальної взаємодії, які здатні інтегрувати ресурси державного, приватного та громадського секторів для забезпечення сталості соціально-економічного розвитку територіальних громад. Вважаємо, що концептуалізація таких інноваційних практик потребує розуміння їхньої природи як механізмів багаторівневого врядування, де ключову роль відіграє не ієрархічний контроль, а горизонтальна координація зусиль різних суб'єктів соціальної роботи [62, с. 71].

У теоретичному вимірі інноваційні практики міжсекторальної взаємодії в соціальній роботі постають як спеціально організовані способи задоволення актуальних потреб вразливих груп населення, що виходять за рамки стандартних процедур соціального забезпечення. Їхня сутність полягає у створенні адаптивних механізмів залучення ресурсів та компетенцій від різних секторів суспільства для досягнення максимально ефективного результату як у вирішенні проблем конкретних осіб, так і у подоланні системних викликів воєнного часу [6, с. 91]. На нашу думку, відмінною рисою таких практик є їхня проєктна природа, оскільки вони реалізуються в межах чітко визначених періодів або у форматі цільових програм, що потребують інституційної підтримки місцевих органів влади та активної участі громадських організацій. Формування інноваційної практики відбувається через послідовні етапи: від оцінки незадоволених потреб цільових груп та аналізу ресурсної спроможності соціальних служб до розробки

практичного підходу та механізмів його імплементації, що передбачає вирішення організаційних питань, зокрема визначення необхідних фахівців, джерел фінансування та партнерських відносин з приватним сектором [6, с. 94].

Найбільш вираженим проявом інноваційних практик у сфері соціальної роботи в умовах війни стає кейс-менеджмент як метод індивідуалізованого супроводу осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах. Ця практика передбачає комплексну оцінку ситуації та потреб клієнта, визначення цілей і планування заходів для їх досягнення, а також моніторинг та оцінювання результатів роботи, що забезпечує можливість соціальним працівникам координувати зусилля у роботі з конкретним випадком незалежно від організаційних кордонів [6, с. 97]. У контексті роботи з внутрішньо переміщеними особами та ветеранами війни кейс-менеджмент набуває особливого значення через множинність потреб цих категорій, які охоплюють матеріальну допомогу, житлові питання, юридичні консультації, медичну реабілітацію та психологічну підтримку. Застосування цього методу дозволяє подолати фрагментарність надання послуг шляхом призначення кейс-менеджера, який виступає координатором взаємодії між різними службами та адвокатом інтересів клієнта перед бюрократичними структурами. Результати аналізу показують, що найбільш ефективними в роботі з вразливими групами в умовах воєнного стану є зосереджена на сильних сторонах модель кейс-менеджменту, яка базується на переконанні, що кожна особистість має внутрішній ресурс для подолання складних життєвих обставин, а також універсальна брокерська модель, що фокусується на координації послуг та пошуку додаткових ресурсів для життєдіяльності клієнта [6, с. 99]. Реалізація кейс-менеджменту в територіальних громадах, зокрема у роботі з внутрішньо переміщеними особами, демонструє високу ефективність завдяки орієнтації на індивідуальний підхід та здатність адаптуватися до швидких змін у житті клієнтів, що є критично важливим у кризових умовах воєнного часу.

Паралельно з розвитком кейс-менеджменту відбувається інституціоналізація інтегрованих соціальних служб як форми міжсекторальної взаємодії на рівні територіальних громад. Цей механізм передбачає створення комплексу спеціалізованих соціальних служб, які реалізують певні напрями соціальної роботи на основі інтегрованого підходу, за якого не лише індивід адаптується до громади, але й громада робить необхідні кроки для пристосування до потреб вразливих верств населення [6, с. 102]. У структурі таких служб зберігається автономність установ, що входять до їхнього складу, оскільки ідея інтеграції базується не на злитті служб, а на пошуку оптимального шляху партнерства для забезпечення покращення становища вразливих груп. Вважаємо доцільним підкреслити, що діяльність інтегрованих соціальних служб здійснюється через функціонування спеціалізованих структурних підрозділів, що реалізують соціальні послуги на рівнях громади, групи та окремого клієнта, використовуючи методи бесіди, консультування, тренінгів та представництва інтересів клієнта перед іншими інституціями [6, с. 103]. В умовах воєнного стану такі служби стають критично важливими для роботи з сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах, оскільки дозволяють забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем, пов'язаних із соціальною вразливістю, психологічною травмою та матеріальними труднощами.

Реалізація концепції міжсекторальної взаємодії на субнаціональному рівні потребує налагодження тристороннього партнерства між органами публічної влади, проактивною громадськістю та соціально відповідальним підприємництвом. Цей механізм демонструє потенціал для підвищення ефективності управління, заснований на співробітництві різних суб'єктів, проте потребує подальшої інституціалізації та нормативно-правового регулювання [62, с. 81]. У контексті соціальної роботи під час війни громадські організації відіграють роль посередника між владою та бізнесом, забезпечуючи соціальне партнерство через такі форми, як благодійність, соціальне спонсорство

та соціальне інвестування. На нашу думку, досвід останніх років свідчить, що громадянське суспільство масово мобілізувало свої сили для покриття потреб, які держава не могла забезпечити самостійно, зокрема у сферах евакуації, гуманітарної допомоги, психологічної підтримки та реабілітації військовослужбовців [8, с. 15]. При цьому ефективність такої взаємодії значною мірою залежить від рівня довіри між секторами та здатності державних органів сприймати громадський сектор не як конкурента, а як стратегічного партнера у вирішенні соціальних проблем.

Серед сучасних моделей партнерства, що набувають особливої актуальності в умовах кризи, особливої уваги заслуговує модель co-production – спільного створення соціальних послуг. На відміну від традиційної моделі, в якій держава є постачальником, а громадянин – пасивним отримувачем послуг, co-production передбачає активну рівноправну участь самих отримувачів, волонтерів та громадських організацій у розробці, плануванні та безпосередньому наданні послуг [62, с. 78]. У воєнному контексті ця модель виявляється особливо продуктивною: ВПО, ветерани та мешканці прифронтових громад самі стають агентами підтримки одне одного – через групи взаємодопомоги, рівне консультування (peer support), волонтерські мережі, де вчорашні отримувачі допомоги перетворюються на її надавачів. Вважаємо, що co-production дозволяє одночасно вирішити дві системні проблеми соціальної роботи воєнного часу: брак кадрових ресурсів професійних соціальних служб та пасивізацію отримувачів допомоги, яка є одним із чинників психосоціальної дезадаптації. Водночас результати аналізу показують, що впровадження цієї моделі потребує чіткого нормативного регулювання ролей учасників, стандартів супервізії та механізмів захисту прав клієнтів, аби спільне творення не перетворилося на неконтрольоване перекладання відповідальності з держави на громаду.

Не менш важливою для осмислення інноваційних практик є концепція resilience (стійкості/резилієнтності) у соціальній роботі – підхід, що акцентує не на

подоланні дефіцитів, а на зміцненні внутрішнього та зовнішнього потенціалу громади протистояти кризам і відновлюватися після них. У контексті збройного конфлікту resilience-підхід переміщує фокус із «ліквідації наслідків» до проактивного формування стійких соціальних систем: підтримки сімейних мереж, розвитку соціального капіталу громади, навчання навичкам кризового реагування, поширення культури взаємодопомоги [8, с. 15]. На нашу думку, практичним виміром цього підходу в соціальній роботі є перехід від моделі «допомога – отримання» до моделі «підтримка спроможності», коли соціальний працівник не вирішує проблему «замість» клієнта, а допомагає людині чи громаді розвинути власні ресурси для її вирішення. Для партнерства держави та ОГС resilience-підхід означає доцільність інвестування не лише в екстрені послуги, а й у превентивні програми: психоедукацію, громадські простори відновлення, навчання фахівців методам травма-інформованої роботи, розвиток місцевих мереж соціальної підтримки, які зберігатимуть функціональність і після завершення донорських програм.

Важливим аспектом інноваційних практик міжсекторальної взаємодії стає впровадження цифрових технологій та електронних платформ для роботи з вразливими категоріями населення. Органи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану адаптують традиційні механізми взаємодії з громадянами шляхом запровадження онлайн-сервісів, мобільних додатків та чат-ботів, що дозволяє оперативно обробляти звернення та координувати надання допомоги без необхідності фізичного відвідування адміністративних установ. Зокрема, у роботі з внутрішньо переміщеними особами та ветеранами війни активно впроваджуються кабінети міжвідомчої взаємодії, helpdesk-платформи для отримання допомоги у проблемній ситуації, модулі відеоконференцій для проведення консультацій та цілодобові лінії підтримки користувачів [22, с. 12]. Вважаємо доцільним підкреслити, що такі цифрові рішення сприяють зменшенню навантаження на органи влади та спрощенню доступу до соціальних послуг для

осіб, які перебувають у прифронтових зонах або мають обмежені можливості пересування. Водночас поглиблення цифровізації потребує вирішення питань інклюзивності, щоб забезпечити доступ до послуг літніх людей та громадян без належного доступу до інтернету [36, с. 234].

Моделювання міжсекторальної взаємодії в соціальній роботі має відбуватися на основі проєктного підходу, орієнтованого на результат, що передбачає конкретизацію напрямів співробітництва, встановлення контрольних точок у досягненні результатів спільної діяльності та чіткий розподіл зон відповідальності суб'єктів взаємодії [62, с. 78]. Це дозволяє концентрувати зусилля на пріоритетах, що обумовлюють досягнення цілей, зокрема шляхом інноваційних підходів до використання спільних ресурсів. На нашу думку, проєктний підхід є особливо ефективним у роботі з внутрішньо переміщеними особами, оскільки дозволяє гнучко реагувати на зміни їхніх потреб та координувати зусилля різних секторів у рамках чітко визначених тимчасових рамок. При цьому важливим елементом є створення регіональних платформ для діалогу між владою, бізнесом та громадськістю, що сприяє розвитку горизонтальних зв'язків та забезпечує прозорість розподілу ресурсів [62, с. 76].

Незважаючи на значний потенціал інноваційних практик міжсекторальної взаємодії, їх реалізація у сфері соціальної роботи в умовах війни зіштовхується з низкою системних викликів. Ключовими проблемами залишаються відсутність належної координації між учасниками процесу, недостатній рівень довіри між державним і підприємницьким секторами, а також законодавче неврегулювання партнерських відносин [62, с. 76]. Додатковими бар'єрами виступають асиметрія інформації між рівнями влади, обмежена фінансова автономія субнаціональних одиниць та залежність від державного бюджету. Для громадських організацій критичним викликом є забезпечення сталого фінансування, збереження кадрового потенціалу та подолання вигорання працівників, що працюють у кризових умовах [8, с. 8]. Результати аналізу показують, що водночас саме ці організації

демонструють високий рівень адаптації до воєнних реалій, здатність швидко реагувати на нові виклики та готовність брати на себе функції, що виходять за межі традиційних повноважень громадського сектору, включаючи участь у дипломатичних ініціативах та інформаційному протистоянні.

Результати проведеного дослідження дозволяють констатувати, що перспективи розвитку інноваційних практик міжсекторальної взаємодії у соціальній роботі пов'язані з подальшою інституціалізацією механізмів державно-громадянського партнерства, впровадженням стандартів якості соціальних послуг і поширенням моделей co-production та resilience-підходу. Зростання ролі об'єднаних територіальних громад як ключових суб'єктів соціальної політики створює передумови для розширення застосування кейс-менеджменту та інтегрованих соціальних служб у роботі з вразливими групами населення. Особливого значення набуває розвиток цифрових інструментів для активізації громадської участі та створення інтегрованих платформ для кризової комунікації між органами місцевого самоврядування та громадянами, що дозволить забезпечити безперервність надання соціальних послуг навіть у разі перебоїв основних комунікацій через військові дії [36, с. 235]. Вважаємо, що успіх таких ініціатив залежить від здатності держави забезпечити політичну волю до співпраці з громадянським суспільством, а також від розвитку культури соціальної відповідальності бізнесу, готового інвестувати у програми підтримки вразливих верств населення не лише як благодійність, а як стратегічне партнерство для забезпечення сталого розвитку громад.

3.3. Шляхи вдосконалення партнерських механізмів у соціальній роботі в контексті повоєнного відновлення України

Повоєнне відновлення України потребує фундаментальної трансформації механізмів взаємодії держави та громадянського суспільства у сфері соціального

захисту, оскільки масштаби руйнувань соціальної інфраструктури, демографічні втрати та зростання кількості вразливих категорій населення вимагають переходу від адміністративно-командних моделей до полісуб'єктного управління, здатного інтегрувати ресурси публічного, приватного та громадського секторів. Вважаємо, що контекст повоєнного розвитку характеризується необхідністю забезпечення не просто відновлення довоєнних соціальних стандартів, а формування нової моделі соціальної держави, орієнтованої на сталий розвиток, де партнерство між державними інституціями та організаціями громадянського суспільства постає не додатковим елементом, а органічною складовою системи соціального захисту [57, с. 191].

Така трансформація передбачає перегляд традиційного розуміння соціальної функції держави, яка в умовах обмеженості бюджетних ресурсів та зростання потреб має еволюціонувати від всеосяжного патерналізму до моделі, що поєднує державні гарантії з активною участю громадянського суспільства та бізнесу у вирішенні соціальних завдань [18, с. 30]. На нашу думку, соціальна політика повоєнного періоду має базуватися на принципах сталого розвитку, інтегруючи економічні, соціальні та екологічні виміри, що відповідає Цілям сталого розвитку ООН та Європейському стовпу соціальних прав. Це передбачає створення такої системи партнерських відносин, яка забезпечуватиме довгострокову стійкість соціальних інституцій, а не лише короткострокове реагування на кризові явища. У цьому контексті важливим є визнання того, що соціальна функція держави реалізується через комплекс механізмів, які потребують модернізації з урахуванням досвіду воєнного часу, коли громадські організації, волонтерські об'єднання та місцеві громади продемонстрували високу здатність до самоорганізації та оперативного надання допомоги [57, с. 192]. Інституціоналізація цих практик вимагає створення правових та організаційних умов для трансформації спонтанної громадської активності у системну складову

соціальної роботи, що функціонує на засадах прозорості, підзвітності та взаємної відповідальності.

Додаток Г демонструє еволюцію характеристик партнерських механізмів у соціальній роботі від воєнного до повоєнного періоду, що відображає необхідність стратегічної переорієнтації від екстреного реагування до системного розвитку.

Результати аналізу показують, що вдосконалення партнерських механізмів має розпочинатися з інституційної модернізації системи соціального захисту, що передбачає створення стійких структур для постійного діалогу між державними органами влади, представниками бізнесу та громадським сектором на всіх рівнях управління. Цей процес потребує формування регіональних платформ для тристороннього партнерства, які діятимуть як консультативно-дорадчі органи при місцевих державних адміністраціях та органах місцевого самоврядування, забезпечуючи координацію зусиль у плануванні та реалізації соціальних програм. Особливого значення набуває розвиток механізмів соціального замовлення, які дозволять перейти від прямого фінансування бюджетних установ до конкурентного розподілу ресурсів між державними та недержавними постачальниками соціальних послуг, що сприятиме підвищенню якості та доступності послуг для вразливих груп населення. Вважаємо доцільним підкреслити, що така трансформація вимагає розробки чітких критеріїв відбору постачальників послуг, системи моніторингу їхньої діяльності та механізмів громадського контролю, що становить основу для побудови довіри між партнерами [62, с. 81].

Критично важливим є удосконалення нормативно-правової бази, яка має врегулювати статус соціальних партнерів, механізми їхньої участі у розробці та реалізації соціальної політики, а також відповідальність за результати спільної діяльності. Необхідність прийняття спеціалізованого законодавства про соціальне партнерство зумовлена відсутністю системного правового регулювання цих відносин, що створює правову невизначеність та перешкоди для довгострокового

планування. Законодавче визначення понять «соціальне партнерство», «тристороння співпраця», «соціальне замовлення» та закріплення процедур укладення угод між секторами дозволить створити передбачуване правове середовище для інвестицій соціально відповідального бізнесу у програми підтримки населення. На нашу думку, особливу увагу слід приділити правовому забезпеченню прав внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, членів їхніх сімей та інших категорій, що постраждали від війни, включаючи механізми їхньої участі у прийнятті рішень, які стосуються їхнього життя [29, с. 36].

Фінансова стійкість партнерських механізмів у повоєнний період потребує диверсифікації джерел фінансування соціальної сфери та створення стимулів для приватного сектору до участі у вирішенні соціальних проблем. Це передбачає розвиток соціального підприємництва як форми бізнесу, що поєднує комерційну діяльність із досягненням соціальних цілей, впровадження податкових пільг для компаній, що інвестують у соціальні програми, та створення венчурних фондів соціальних інновацій. Важливим є також вдосконалення механізмів державно-приватного партнерства у соціальній сфері, зокрема у будівництві та експлуатації об'єктів соціальної інфраструктури, що дозволить залучити приватні інвестиції до відновлення зруйнованих шкіл, лікарень та центрів соціального обслуговування. Вважаємо, що механізми фінансової децентралізації мають бути спрямовані на зміцнення фінансової бази територіальних громад, забезпечивши їх достатніми ресурсами для реалізації місцевих програм соціальної підтримки та розвитку партнерства з місцевим бізнесом та громадськими організаціями [57, с. 193].

Цифрова трансформація партнерських механізмів є невід'ємною умовою їхньої ефективності у повоєнний період, що охоплює створення інтегрованих інформаційних систем для обліку вразливих категорій населення, електронний документообіг між партнерами та розвиток цифрових платформ для залучення громадян до прийняття рішень. Запровадження єдиних електронних реєстрів отримувачів соціальних послуг, доступних для уповноважених органів та

організацій-партнерів, дозволить уникнути дублювання допомоги, забезпечити адресність підтримки та звести до мінімуму корупційні ризики. Результати аналізу показують, що розвиток мобільних застосунків та чат-ботів для комунікації з громадянами, особливо з тими, хто проживає у віддалених сільських районах або має обмежені можливості пересування, сприятиме підвищенню доступності соціальних послуг. Водночас важливо забезпечити цифрову інклюзію, створюючи альтернативні канали комунікації для осіб літнього віку та громадян з низьким рівнем цифрової грамотності, щоб уникнути посилення соціальних нерівностей у доступі до послуг [36, с. 234]. На нашу думку, стратегічним орієнтиром цифровізації має стати не автоматизація окремих процесів, а формування єдиної цифрової екосистеми соціальної роботи, в якій державні реєстри, платформи ОГС та донорські системи обліку є взаємно сумісними та доступними для авторизованих партнерів у межах чітких правил захисту персональних даних.

Інституційний розвиток людського капіталу соціальної сфери передбачає створення системи безперервної професійної освіти для соціальних працівників, кейс-менеджерів та представників громадських організацій, що залучаються до надання соціальних послуг. Це включає розроблення національних стандартів компетенцій для працівників соціальної сфери, впровадження програм сертифікації спеціалістів з кейс-менеджменту та створення центрів підвищення кваліфікації на базі університетів та громадських організацій. Вважаємо доцільним підкреслити, що особливого значення набуває підготовка фахівців із психосоціальної підтримки та реабілітації для роботи з ветеранами війни, постраждалими від насильства та особами з травмами, оскільки психологічні наслідки війни матимуть довготривалий характер і потребуватимуть професійного втручання на рівні громад. Партнерство з академічною спільнотою у сфері досліджень та оцінки ефективності соціальних програм дозволить забезпечити доказову базу для прийняття управлінських рішень [6, с. 97].

Інтеграція української системи соціальної роботи у європейський контекст потребує адаптації національного законодавства до стандартів Європейського стовпа соціальних прав та забезпечення відповідності критеріям членства в Європейському Союзі у сфері соціального захисту. Це передбачає поступове підвищення соціальних стандартів, наближення рівня мінімальних заробітних плат та пенсій до європейських показників, а також впровадження європейських підходів до соціального діалогу та колективних переговорів. Створення національних механізмів моніторингу та оцінки впливу соціальної політики на основі індикаторів сталого розвитку дозволить забезпечити підзвітність та прозорість використання ресурсів, а також продемонструвати партнерам з ЄС готовність України до інтеграції у європейський соціальний простір. На нашу думку, особливу роль у цьому процесі відіграє адаптація системи професійної реабілітації та інтеграції ветеранів війни на ринок праці, що вимагає запозичення досвіду країн-членів НАТО та ЄС у питаннях психологічної реабілітації, протезування та адаптації робочих місць для осіб з інвалідністю [57, с. 194].

Результати проведеного дослідження дозволяють констатувати, що розвиток локальних партнерських мереж на рівні територіальних громад має базуватися на принципах децентралізації та розвитку місцевої демократії, що передбачає передачу повноважень та ресурсів органам місцевого самоврядування для планування та реалізації соціальних програм з урахуванням специфіки місцевих потреб. Створення інтегрованих центрів надання соціальних послуг, де під одним дахом концентруються представники різних служб – соціального захисту, зайнятості, охорони здоров'я, освіти та правоохоронних органів – дозволить забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем вразливих сімей та осіб, що постраждали від війни. Механізми участі громадян у прийнятті рішень щодо розподілу соціальних ресурсів, включаючи громадські бюджети участі та консультативні ради при місцевих адміністраціях, сприятимуть підвищенню

легітимності соціальної політики та згуртованості громад навколо спільних цінностей відновлення та розвитку [62, с. 78].

Критично важливим є удосконалення нормативно-правової бази, яка має врегулювати статус соціальних партнерів, механізми їхньої участі у розробці та реалізації соціальної політики, а також відповідальність за результати спільної діяльності. Необхідність прийняття спеціалізованого законодавства про соціальне партнерство зумовлена відсутністю системного правового регулювання цих відносин, що створює правову невизначеність та перешкоди для довгострокового планування. Законодавче визначення понять «соціальне партнерство», «тристороння співпраця», «соціальне замовлення» та закріплення процедур укладення угод між секторами дозволить створити передбачуване правове середовище для інвестицій соціально відповідального бізнесу у програми підтримки населення. Особливу увагу слід приділити правовому забезпеченню прав внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, членів їхніх сімей та інших категорій, що постраждали від війни, включаючи механізми їхньої участі у прийнятті рішень, які стосуються їхнього життя [29, с. 36].

Фінансова стійкість партнерських механізмів у повоєнний період потребує диверсифікації джерел фінансування соціальної сфери та створення стимулів для приватного сектору до участі у вирішенні соціальних проблем. Це передбачає розвиток соціального підприємництва як форми бізнесу, що поєднує комерційну діяльність із досягненням соціальних цілей, впровадження податкових пільг для компаній, що інвестують у соціальні програми, та створення венчурних фондів соціальних інновацій. Важливим є також вдосконалення механізмів державно-приватного партнерства у соціальній сфері, зокрема у будівництві та експлуатації об'єктів соціальної інфраструктури, що дозволить залучити приватні інвестиції до відновлення зруйнованих шкіл, лікарень та центрів соціального обслуговування. Механізми фінансової децентралізації мають бути спрямовані на зміцнення фінансової бази територіальних громад, забезпечивши їх достатніми ресурсами

для реалізації місцевих програм соціальної підтримки та розвитку партнерства з місцевим бізнесом та громадськими організаціями [57, с. 193].

Цифрова трансформація партнерських механізмів є невід'ємною умовою їхньої ефективності у повоєнний період, що охоплює створення інтегрованих інформаційних систем для обліку вразливих категорій населення, електронний документообіг між партнерами та розвиток цифрових платформ для залучення громадян до прийняття рішень. Запровадження єдиних електронних реєстрів отримувачів соціальних послуг, доступних для уповноважених органів та організацій-партнерів, дозволить уникнути дублювання допомоги, забезпечити адресність підтримки та звести до мінімуму корупційні ризики. Розвиток мобільних застосунків та чат-ботів для комунікації з громадянами, особливо з тими, хто проживає у віддалених сільських районах або має обмежені можливості пересування, сприятиме підвищенню доступності соціальних послуг. Водночас важливо забезпечити цифрову інклюзію, створюючи альтернативні канали комунікації для осіб літнього віку та громадян з низьким рівнем цифрової грамотності, щоб уникнути посилення соціальних нерівностей у доступі до послуг [36, с. 234].

Інституційний розвиток людського капіталу соціальної сфери передбачає створення системи безперервної професійної освіти для соціальних працівників, кейс-менеджерів та представників громадських організацій, що залучаються до надання соціальних послуг. Це включає розроблення національних стандартів компетенцій для працівників соціальної сфери, впровадження програм сертифікації спеціалістів з кейс-менеджменту та створення центрів підвищення кваліфікації на базі університетів та громадських організацій. Особливого значення набуває підготовка фахівців із психосоціальної підтримки та реабілітації для роботи з ветеранами війни, постраждалими від насильства та особами з травмами, оскільки психологічні наслідки війни матимуть довготривалий характер і потребуватимуть професійного втручання на рівні громад. Партнерство з

академічною спільнотою у сфері досліджень та оцінки ефективності соціальних програм дозволить забезпечити доказову базу для прийняття управлінських рішень [6, с. 97].

Інтеграція української системи соціальної роботи у європейський контекст потребує адаптації національного законодавства до стандартів Європейського стовпа соціальних прав та забезпечення відповідності критеріям членства в Європейському Союзі у сфері соціального захисту. Це передбачає поступове підвищення соціальних стандартів, наближення рівня мінімальних заробітних плат та пенсій до європейських показників, а також впровадження європейських підходів до соціального діалогу та колективних переговорів. Створення національних механізмів моніторингу та оцінки впливу соціальної політики на основі індикаторів сталого розвитку дозволить забезпечити підзвітність та прозорість використання ресурсів, а також продемонструвати партнерам з ЄС готовність України до інтеграції у європейський соціальний простір. Особливу роль у цьому процесі відіграє адаптація системи професійної реабілітації та інтеграції ветеранів війни на ринок праці, що вимагає запозичення досвіду країн-членів НАТО та ЄС у питаннях психологічної реабілітації, протезування та адаптації робочих місць для осіб з інвалідністю [57, с. 194].

Розвиток локальних партнерських мереж на рівні територіальних громад має базуватися на принципах децентралізації та розвитку місцевої демократії, що передбачає передачу повноважень та ресурсів органам місцевого самоврядування для планування та реалізації соціальних програм з урахуванням специфіки місцевих потреб. Створення інтегрованих центрів надання соціальних послуг, де під одним дахом концентруються представники різних служб – соціального захисту, зайнятості, охорони здоров'я, освіти та правоохоронних органів – дозволить забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем вразливих сімей та осіб, що постраждали від війни. Механізми участі громадян у прийнятті рішення щодо розподілу соціальних ресурсів, включаючи громадські бюджети

участі та консультативні ради при місцевих адміністраціях, сприятиме підвищенню легітимності соціальної політики та згуртованості громад навколо спільних цінностей відновлення та розвитку [62, с. 78].

Особливої уваги заслуговує розробка механізмів соціальної реабілітації та професійної інтеграції ветеранів війни, яка має будуватися на партнерстві між державними органами, роботодавцями, профспілками та громадськими організаціями ветеранів. Це передбачає створення системи психологічної та медичної реабілітації, програм перепідготовки та працевлаштування, а також соціального супроводу ветеранів та їхніх сімей у процесі адаптації до мирного життя. Важливим є залучення приватного бізнесу до створення робочих місць для ветеранів через механізми податкових стимулів та соціальних сертифікатів, а також розвиток соціального підприємництва серед самих ветеранів, що дозволить їм реалізувати свій потенціал та забезпечити власний добробут. Партнерські механізми мають також передбачати підтримку сімей загиблих захисників, включаючи довгостроковий соціальний супровід дітей-сиріт та забезпечення їхнього доступу до якісної освіти та житла [57, с. 193].

Забезпечення сталості партнерських механізмів потребує створення ефективних систем моніторингу та оцінки їхньої діяльності, що базуються на чітких індикаторах результативності та впливу. Це передбачає розроблення методологій оцінки ефективності соціальних програм, залучення незалежних експертів та академічних інституцій до проведення оцінки, а також забезпечення прозорості звітності організацій-партнерів. Впровадження стандартів соціальної звітності для бізнесу та громадських організацій, що беруть участь у реалізації соціальних програм, дозволить створити культуру відповідальності та підзвітності у сфері соціальної роботи. Регулярне проведення соціологічних досліджень щодо задоволеності громадян якістю соціальних послуг та рівня соціального захисту надасть зворотний зв'язок для коригування політики та вдосконалення механізмів партнерства [57, с. 194].

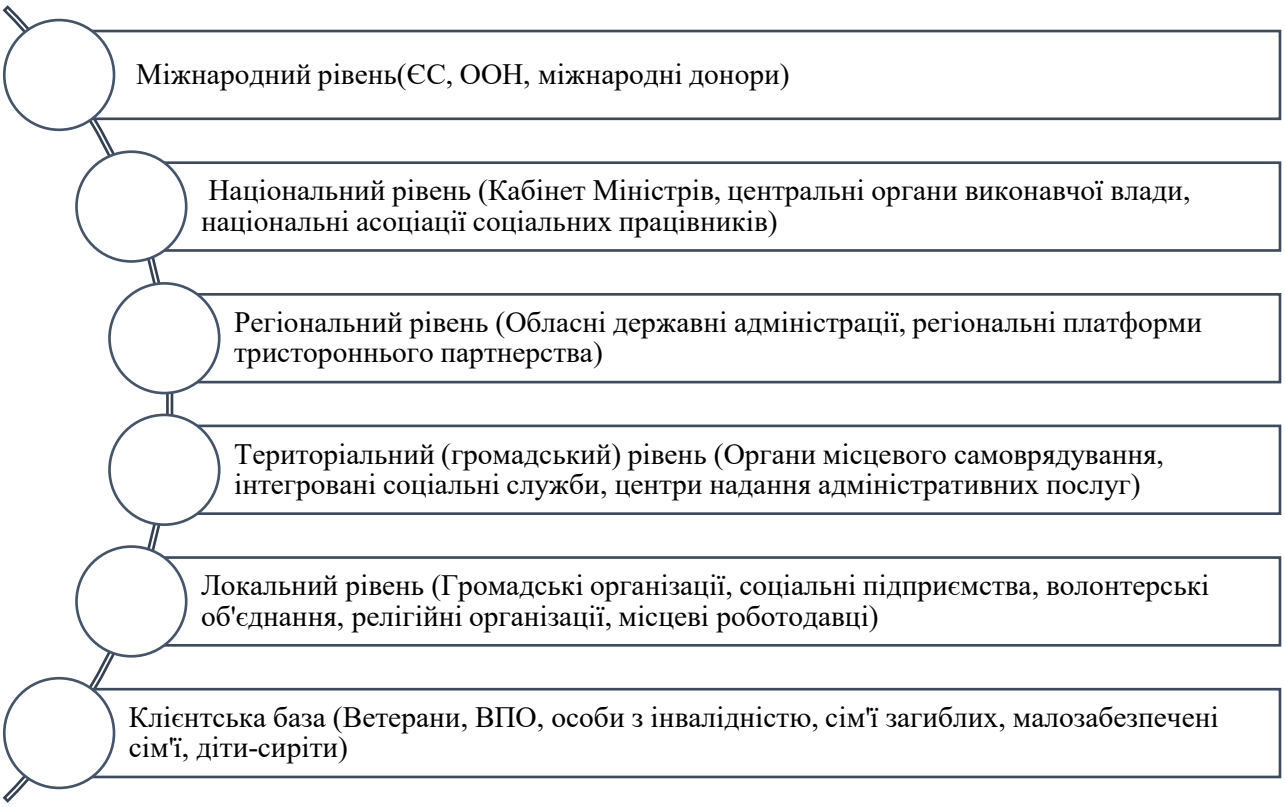

Рис. 3.1 ілюструє багаторівневу модель партнерських механізмів у соціальній роботі в контексті повоєнного відновлення, що демонструє взаємозв'язок між різними секторами та рівнями управління.

Джерело: складено автором на основі [57; 6]

Окремим стратегічним викликом для повоєнного відновлення є подолання структурної залежності вітчизняного «третього сектору» від зовнішнього донорського фінансування. На сьогодні левова частка інноваційних соціальних проєктів та кризових інтервенцій реалізується за підтримки міжнародних інституцій (агенції ООН, USAID, фонди ЄС), що створює ризики інституційної нестабільності у випадку скорочення уваги донорів після завершення активної фази конфлікту. Для запобігання колапсу системи соціальної підтримки критично необхідним є повноцінне впровадження механізму соціального замовлення як інструменту фінансової стійкості. Це передбачає перехід від грантової моделі до контрактних відносин, де органи місцевого самоврядування виступають

замовниками соціальних послуг, а громадські організації – виконавцями, які отримують фінансування безпосередньо з місцевих бюджетів. Такий підхід не лише гарантуватиме безперервність надання послуг після виходу міжнародних донорів, але й сприятиме професіоналізації неурядового сектору та його інтеграції в національну систему соціального захисту на довгостроковій основі.

Таким чином, вдосконалення партнерських механізмів у соціальній роботі в контексті повоєнного відновлення України потребує комплексного підходу, що охоплює інституційні, правові, фінансові та кадрові виміри, з урахуванням принципів сталого розвитку та європейської інтеграції. Успішність цього процесу залежить від здатності держави забезпечити політичну волю до справжнього діалогу з громадським суспільством, створити передбачуване правове середовище для участі бізнесу у вирішенні соціальних проблем та забезпечити фінансову стійкість соціальних інституцій через диверсифікацію джерел фінансування та імплементацію соціального замовлення. Тільки за умови формування дієвої системи партнерства між усіма секторами суспільства можливо забезпечити гідний рівень життя для постраждалих від війни категорій населення, відновити соціальну згуртованість та побудувати стійку соціальну державу, здатну протистояти майбутнім викликам.

ВИСНОВКИ

Проведене у кваліфікаційній роботі комплексне дослідження партнерства держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни дозволило систематизувати теоретичні засади, проаналізувати практичний досвід та окреслити перспективи розвитку цієї взаємодії. Підсумовуючи результати, можна стверджувати, що повномасштабна агресія стала не лише випробуванням на міцність для національної системи соціального захисту, а й потужним каталізатором її трансформації від патерналістської моделі до моделі співвідповідальності та полісуб'єктності.

У процесі вирішення поставлених завдань було з'ясовано, що методологічний фундамент дослідження партнерства в умовах воєнного стану вимагає поєднання інституційного та мережевого підходів. Аналіз наукової літератури засвідчив, що війна змістила акценти в розумінні соціальної роботи: з переважно бюрократичної процедури надання послуг вона трансформувалася в систему екстреного реагування та кризових інтервенцій. Уточнено, що в цих умовах «державно-громадянське партнерство» перестає бути декларативною конструкцією і набуває змісту критично важливої технології забезпечення життєстійкості суспільства. Визначено, що на відміну від мирного часу, де партнерство часто зводилося до консультацій, воєнний контекст вимагає «співвиробництва» послуг, де громадські організації беруть на себе частину функцій держави, особливо в сферах евакуації, психосоціальної підтримки та забезпечення базових потреб населення на прифронтових територіях.

Аналіз нормативно-правового забезпечення показав, що правове поле взаємодії під час війни формується в умовах складної дилеми між вимогами безпеки та принципами відкритості. Встановлено, що хоча законодавство про воєнний стан накладає певні обмеження на діяльність інститутів громадянського суспільства та процедури публічних консультацій, держава створила низку

дерегуляційних механізмів, зокрема щодо ввезення та обліку гуманітарної допомоги, які значно спростили роботу волонтерського сектору. Водночас виявлено прогалини в нормативному регулюванні розподілу відповідальності за якість соціальних послуг, що надаються недержавними суб'єктами в екстрених умовах, а також відсутність уніфікованих протоколів обміну чутливою інформацією про вразливі групи населення.

Оцінка ролі громадських, благодійних та волонтерських організацій дозволила структурувати їхні функції в системі соціальної підтримки. Доведено, що ці суб'єкти діють як гнучкий буфер, який пом'якшує соціальні шоки в періоди, коли державна машина ще не встигає адаптуватися до нових викликів. Якщо волонтерські ініціативи забезпечують оперативність і мобільність, то професіоналізовані громадські організації стають провайдерами складних послуг, таких як кейс-менеджмент, реабілітація та правовий супровід. Міжнародний досвід та історичний контекст підтверджують, що така синергія є типовою для демократичних суспільств у стані війни, проте український кейс є унікальним за масштабами горизонтальної самоорганізації та швидкістю інтеграції цифрових інструментів у процеси координації.

В ході роботи було ідентифіковано низку ключових проблем, що стримують ефективність партнерства. Головною з них є фрагментарність координації та відсутність єдиної екосистеми управління даними, що призводить до дублювання допомоги в одних регіонах та її дефіциту в інших. Також фіксується проблема інституційної спроможності локальних організацій, які, попри високу мотивацію, часто страждають від кадрового вигорання та браку ресурсів для довгострокового планування. Адміністративно-командний стиль управління, що посилився в умовах воєнного стану, подекуди витісняє партнерський діалог, перетворюючи громадський сектор на виконавця розпоряджень, а не на співавтора рішень.

Висунута на початку дослідження робоча гіпотеза знайшла своє повне підтвердження. Результати роботи засвідчили, що ефективність соціальної роботи

в умовах війни та повоєнного відновлення прямо корелює з рівнем інституціоналізації відносин між державою та громадським сектором. Перехід від спонтанного волонтерства до системної взаємодії, закріпленої у прозорих процедурах соціального замовлення, спільних стандартах якості та довгострокових стратегіях, є необхідною умовою сталого розвитку соціальної сфери. Стихійна допомога, попри її колосальне значення на етапі первинного реагування, не здатна забезпечити системну реабілітацію та реінтеграцію мільйонів постраждалих громадян у довгостроковій перспективі.

Наукова значущість одержаних результатів полягає в поглибленні концептуального розуміння природи соціального партнерства в умовах екзистенційних загроз державності. Зокрема, обґрунтовано необхідність переходу до сервісно-провайдерської моделі взаємодії, де держава виступає замовником та гарантом стандартів, а громадський сектор – надавачем послуг. Практичне значення роботи визначається розробкою пропозицій щодо впровадження інноваційних практик, таких як цифрові платформи координації допомоги, мультидисциплінарні мобільні команди та інтегровані центри надання послуг.

У контексті повоєнного відновлення України та євроінтеграційних процесів критично важливим є вдосконалення механізмів фінансування громадського сектору з бюджетних джерел, що дозволить зменшити залежність соціальних послуг від зовнішнього донорського фінансування. Рекомендовано на рівні державної політики запровадити спрощені процедури входження неурядових організацій на ринок соціальних послуг, розробити національні стандарти для нових видів послуг (зокрема, для ветеранів та осіб з посттравматичними розладами) та забезпечити реальне залучення громадськості до моніторингу ефективності соціальних програм. Лише через побудову довіри та рівноправного партнерства можна створити резильєнтну систему соціальної роботи, здатну не тільки реагувати на наслідки війни, а й забезпечити гідне майбутнє для кожного громадянина України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Безродна В. І. Психологічна підтримка населення під час війни: внесок організацій громадянського суспільства. *Ментальне здоров'я*. 2025. № 2. С. 10–13. DOI: https://doi.org/10.32782/3041-2005/2025-2.2 (дата звернення: 11.02.2026).

2. Бондаренко Н. Громадянське суспільство у процесі євроінтеграції в умовах війни. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. № 5. С. 100-110. DOI: 10.31617/3.2022(124)09.

3. Бульбенюк С. С. Еволюція «держави загального добробуту»: теоретичний та практичний аспекти проблеми. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2012. Вип. 49. С. 108–119.

4. Варналій З. Соціальна відповідальність суб'єктів підприємництва в умовах скорочення бюджетного фінансування. *Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Економічні науки*. 2016. Вип. 11. С. 437–446.

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2004. 1440 с.

6. Горемикіна Ю. В. Інноваційні практики соціальної роботи з вразливими групами населення в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 3 (41). С. 91–113. https://doi.org/10.15407/dse2020.03.091(дата звернення: 10.02.2026).

7. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження : монографія. Київ : *Державний інститут сімейної та молодіжної політики*, 2022. 240 с.

8. Громадянське суспільство України в умовах війни 2022–2025 рр. : звіт щодо комплексного соціологічного дослідження / ІСАР «Єднання» ; *Центр «Соціальні індикатори»*. Серпень 2025. 121 с.URL: https://home.ednannia.ua/analytics/data-catalog/491 (дата звернення: 11.02.2026).

9. Громадянське суспільство України в умовах війни: 2024 рік / ICAP «Єднання». 2024. URL: https://ednannia.ua/images/Library/Report_2024_UKR.pdf (дата звернення: 11.02.2026).

10. Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження / за ред. О. Лєщинської, І. Трохима. Київ : Еднання, 2023. 78 с.

11. Даніліна М. Конституція України та соціальний захист населення. *Соціальні права та їх захист адміністративним судом : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 4 вер. 2020 р.). Київ, 2020. С. 25–29.

12. Десяте загальнонаціональне опитування: Ідеологічні маркери війни (лютий 2024) / Соціологічна група «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/desyate_zagalnonacionalne_opituvannya_ideologichni_markeri_viyni_lyutiy_2024.html(дата звернення: 11.02.2026).

13. Добрянська О. Тенденції розвитку соціального партнерства в Україні. *Публічне управління та адміністрування*. 2021. № 1 (1). С. 6–9.

14. Драгомирецька Н. М., Піроженко Н. В., Матвєєнко І. В. Державно-громадянське партнерство у сфері соціального розвитку : навч. посіб. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. 290 с.

15. Дуля А., Лютий В. Досвід представництва інтересів внутрішньо переміщених осіб недержавними організаціями. *Humanitas*. 2023. № 3. С. 15–22.

16. Єлагін В. П., Луговенко Н. В. Модернізація суспільних відносин в контексті соціальних змін в умовах гібридних загроз. *Державне будівництво*. 2024. № 2 (36). С. 254–265. DOI: https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-2-18(дата звернення: 11.02.2026).

17. Єременко І. Сучасні підходи до впровадження інтегрованих соціальних послуг на рівні громад. Київ: ЮНІСЕФ, 2023. 32 с. URL: www.unicef.org/ukraine/media/36691/file/Unicef_Integrated%20social%20services.pdf

18. Єфтєні Н. М. Роль соціальної політики в становленні соціальної держави. *Соціологія: перспективи*. 2016. № 1 (67). С. 27–32.

19. Звіт про ОГС. Успіх або занепад ОГС та мереж/коаліцій : звіт із дослідження основних факторів і причин припинення їхньої діяльності. Квітень 2024. 42 с.

20. Ігонін Р. Роль громадських організацій в інформаційно-правовому забезпеченні соціального захисту населення. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія: Право*. 2025. Т. 2, № 88. С. 388–393.

21. Каштан С., Кравченко О. Що можуть зробити громадські організації у сфері надання соціальних послуг людям з інвалідністю? *Вісник АПСВТ*. 2019. № 3. С. 24–33.

22. Кейс-менеджмент в наданні соціальної підтримки ветеранів та членів їхніх родин: методичні рекомендації. Запоріжжя : Департамент соціального захисту населення Запорізької ОДА, 2024. 24 с.

23. Кількість благодійних організацій в Україні зросла на 74% з початку великої війни / Opendatabot. URL: https://opendatabot.ua/analytics/charity-orgs-2024(дата звернення: 11.02.2026).

24. Ковальчук С. В. Правові засади взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади в умовах становлення демократичної правової держави : дис. … д-ра філос. Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2019. 216 с.

25. Ковальчук С., Пивовар М. Напрямки реформування громадянського суспільства та органів публічної влади в умовах війни в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 173–178.

26. Козій І. Поняття та ознаки громадських об’єднань. *Юридичний вісник*. 2023. № 5. С. 29–33.

27. Коляда М. Співвідношення понять «соціальне партнерство» та «соціальний діалог» у трудовому праві. *Публічне право*. 2013. № 4(12). С. 291–296.

28. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 11.02.2026).

29. Кравець Г. В. Соціальні функції держави: виклики та перспективи розвитку в сучасних умовах. *Політикус*. 2020. Вип. 6. С. 34–37.

30. Крушельницька Т. А. Громадянське суспільство як інструмент сталого розвитку суспільно-економічних систем в умовах глобальних викликів. *Трансформація економіки України в умовах глобальних викликів*. [Збірник наукових праць].

31. Лібанова Е., Романюк С. Концептуалізація полісуб'єктного управління в соціальних відносинах. *Демографія і соціальна економіка*. 2023. № 3 (53). С. 33–53.

32. Ляшенко Т. Збройний конфлікт і громадянське суспільство в контексті сучасної політичної теорії. *Літопис Волині*. 2025. Вип. 33. С. 261–264.

33. Макарова О. В., Черенько Л. М. Соціальні послуги для сімей з дітьми: нові виклики та напрямки вдосконалення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 697–700.

34. Маркович Х. Громадські організації: ідеологічно-правовий вплив на громадянське суспільство. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 9–12.

35. Моцна І. Проблеми розвитку соціального партнерства в Україні та шляхи її вирішення. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія: Міжнар. економ. відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 25, ч. 1. С. 166–170.

36. Мунько А. Ю., Лі Д. В., Тагачін М. К. Особливості організації взаємодії органів місцевого самоврядування з громадянами в умовах воєнного стану в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 14. С. 230–235.

37. Нестерович В. Ф. Поняття «громадське обговорення» як категорія конституційного права. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 36–42.

38. Новіков Д. Концепція соціальної відповідальності бізнесу в аграрному секторі України. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 13. С. 89–93.

39. Новікова О. Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення. Донецьк : ІЕП НАН України, 1997. 460 с.

40. Нормативно-правові акти у сфері воєнної безпеки України : довідник / уклад. Л. В. Бобрішова та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 208 с.

41. Павлюк Т. І., Демченко О. П. Оцінка розвитку волонтерської діяльності в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 7. С. 130–137.

42. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17 (дата звернення: 11.02.2026).

43. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17 (дата звернення: 11.02.2026).

44. Про громадські об’єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17 (дата звернення: 11.02.2026).

45. Про деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги : постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2022 № 202. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannyaotrimannya-vikoristannya-obliku-ta-zvitnostiblagodijnoyi-dopomogi-202 (дата звернення: 10.02.2026).

46. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18 (дата звернення: 01.02.2026).

47. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п (дата звернення: 11.02.2026).

48. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20 (дата звернення: 01.02.2026).

49. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19 (дата звернення: 11.02.2026).

50. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : Указ Президента України від 29.09.2021 № 487/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021 (дата звернення: 02.04.2022).

51. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата звернення: 11.02.2026).

52. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 № 2862-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17 (дата звернення: 28.01.2026).

53. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19 (дата звернення: 11.02.2026).

54. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 66-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-р (дата звернення: 28.01.2026).

55. Савчук О. М., Галай А. О. Кейс-менеджмент у роботі з внутрішньо переміщеними особами. *Наукові записки НаУКМА*. 2016. № 188. С. 70–74.

56. Саміло А., Шишко В. Проблеми громадянського суспільства в Україні в умовах воєнного стану: філософсько-правове осмислення. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Дніпро, 10.05.2024). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 40–41.

57. Скоробагатько А. В., Єфтєні Н. М. Соціальна функція держави в умовах війни та повоєнного розвитку України. *Актуальні проблеми політики*.

2025. Вип. 75. С. 189–194. DOI: https://doi.org/10.32782/app.v75.2025.26 (дата звернення: 11.02.2026).

58. Спасів Н., Кулина Г., Лубкей Н. Соціальне партнерство як імператива соціально-економічного розвитку України. *Вісник економіки*. 2021. № 3. С. 10–16.

59. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні (2022–2023 рр.) : аналіт. доп. / В. Г. Потапенко та ін. Київ : НІСД, 2023. 91 с.

60. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023–2024 роках : аналіт. доп. / Ю. Каплан та ін. Київ : НІСД, 2024. 47 с.

61. Степаненко В., Степаненко В. Волонтерський рух на Сході України в умовах гібридної війни. *Гібридна війна на Сході України в міждисциплінарному вимірі : зб. наук. праць*. Старобільськ, 2017. С. 313–319.

62. Суворов В. П. Міжсекторальна взаємодія як механізм реалізації багаторівневого врядування на субнаціональному рівні за трансформаційних умов. *Теорія та практика державного управління*. 2025. Вип. 1 (80). С. 71–87.

63. Суханова А. В. Теоретичні підходи до сутності поняття «страховий захист здоров'я». *Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту. Серія: Економічні науки*. 2014. Вип. 8, ч. 6. С. 188–192.

64. Терно С. О. Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя : Просвіта, 2009. 268 с.

65. Шморлівська А., Стребкова Ю. Соціальна робота громадських, благодійних та волонтерських організацій під час воєнного стану. *Освітній дискурс*. 2023. № 44. С. 70–77.

66. Яромій І. В. Щодо змін в організації роботи громадської ради під час воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 7.

67. Clark J. The Relationship Between the State and the Voluntary Sector. URL: https://www.gdrc.org/ngo/state-ngo.html (дата звернення: 28.01.2026).

68. Dahrendorf R. Survival, Justice and Equality in a Changing World. Leuven, 1977. 18 p.

69. Hall D., Lethbridge J., Lobina E. Public–public partnerships in health and essential services. *PSIRU*. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/e646/f646d3cba42e600f8537af4c94125e878c60.pdf (дата звернення: 28.01.2026).

70. Lachman B. E., Resetar S. A., Camm F. Military Installation Public-to-Public Partnerships. *RAND Corporation*. URL: http://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1419.html (дата звернення: 28.01.2026).

71. Public-public partnerships in Horizon 2020. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/research/era/pdf/cofund-2014-infoday/1_p2p_horizon_2020.pdf (дата звернення: 28.01.2026).

72. Public-Public Partnerships. *Food & Water Watch*. URL: http://www.foodandwaterwatch.org/insight/public-public-partnerships (дата звернення: 28.01.2026).

73. Toftisova R. Cooperation in the Area of Social Services Delivery and Mechanisms of State Financing of NGOs. *The International Journal of Not-for-Profit Law*. 2001. Vol. 3, Issue 4.

74. Turner L. Social partnership: an organizing concept for industrial relations reform. *Workplace Topics*. 1994. № 4(1). P. 83–97.

75. Ukraine Approves Single Project Pipeline (SPP) of Public Investment for 2026 | Ministry of Economy of Ukraine. Ministry of Economy. URL: https://me.gov.ua/News/Detail/0d4c738c-8dad-432f-8c75-d6d0f37c19e6?lang=en-GB&title=UkraineApprovesSingleProjectPipeline-spp-OfPublicInvestmentFor2026 (дата звернення: 15.02.2026).

76. Zinchenko A., Serogina I. Social partnership as an important tool for improving student training. *Pedagogy and Education Management Review*. 2021. Issue 1(3). P. 36–43.

ДОДАТКИ

Додаток А

Функціональна матриця внеску організацій громадянського суспільства в систему соціальної підтримки під час війни

Сегмент потреб	**Типові цільові групи**	**Провідні інструменти організацій громадянського суспільства**	**Додана цінність для системи соціальної підтримки**
Екстрене забезпечення базових потреб	ВПО, населення прифронтових/деокупованих територій, сім'ї з дітьми	розподіл гуманітарної допомоги, евакуаційна логістика, тимчасові прихистки, доставка медикаментів	швидкість реагування, покриття «розривів» між потребою та державною процедурою
Психосоціальна підтримка	цивільні, що пережили травму; військові/ветерани; сім'ї загиблих	кризове консультування, групи підтримки, психоедукація, перенаправлення до профільних сервісів	зниження ризиків дезадаптації, підтримка функціонування сім'ї та громади
Інформаційно-правовий супровід	ВПО, люди з інвалідністю, літні люди, отримувачі соціальних виплат	консультації, супровід оформлення допомоги/пільг, правозахист, адвокація	підвищення доступності соціальних прав і зменшення адміністративних бар'єрів
Надання/організація соціальних послуг	люди з інвалідністю, самотні літні люди, сім'ї у складних життєвих обставинах	сервісні програми, соціальний супровід, денні центри, партнерство з громадами	розширення мережі недержавних провайдерів, підвищення адресності послуг
Представництво інтересів і контроль якості	уразливі групи, локальні спільноти	моніторинг, публічні звернення, участь у дорадчих органах, кампанії	підзвітність влади, корекція політики на основі реальних потреб

Додаток Б

Порівняльні характеристики волонтерських, громадських і благодійних організацій у системі соціальної підтримки

Критерій	**Волонтерські організації/ініціативи**	**Громадські організації**	**Благодійні організації/фонди**
Правове підґрунтя	Закон про волонтерську діяльність	Закон про громадські об'єднання	Закон про благодійну діяльність
Домінантна роль у системі	екстрене реагування, мобілізація ресурсів	сервіс + правозахист + контроль якості	фінансування і програмне забезпечення допомоги
Типові інструменти	логістика, збір/доставка, тимчасові рішення	консультації, соціальний супровід, адвокація, моніторинг	гранти, закупівлі, довгострокові програми, партнерства
Горизонт планування	короткий/середній (оперативність)	середній/довгий (сталість)	середній/довгий (програмність)
Ризики	вигорання, нестабільність ресурсів, залежність від волонтерів	бюрократизація, обмеженість фінансування, кадровий дефіцит	високі вимоги до прозорості, репутаційні ризики, складність адміністрування

Додаток В

Моделі партнерства держави та ОГС у наданні допомоги й соціальних послуг під час війни

Модель партнерства	**Роль держави**	**Роль ОГС/волонтерських мереж**	**Типові послуги/інтервенції для вразливих груп**
Координаційно-платформна	Нормативна підтримка, інституційна координація, інтеграція з органами влади	Збір потреб, логістика, доставка допомоги, робота із зверненнями	Гуманітарні набори, базова медична підтримка, маршрутизація звернень (ВПО, прифронтові громади)
Сервісно-провайдерська (реєстрова)	Формування ринку/реєстру надавачів, стандарти, часткове фінансування	Надання соціальних послуг як зареєстровані провайдери	Соціальний супровід, догляд, психологічна й правова допомога, підтримка людей з інвалідністю
Мобілізаційно-екстрена	Спрощення процедур, оперативні рішення, зняття бар’єрів для допомоги	Швидкий збір ресурсів, закупівлі, волонтерські групи	Екстрене забезпечення (продукти, ліки, евакуація), первинна підтримка
Контрольно-правозахисна	Забезпечення режиму воєнного стану в межах права, реагування на порушення	Моніторинг, документування порушень, консультації, адвокація	Захист прав ВПО, доступ до правової допомоги, фіксація порушень

Джерело: складено на основі узагальнення положень про трансформацію ролі громадянського суспільства та ризики для демократії [59, с. 261–262], опису координаційних механізмів і процедурних змін у воєнний час [43], а також даних щодо реєстру надавачів і залученості ОГС до соціальних послуг [23].

Додаток Г

Вразливі групи населення та пріоритетні напрями соціальних послуг у воєнний час (у логіці партнерства держави та ОГС)

Вразлива група	**Типові потреби, що загострюються під час війни**	**Пріоритетні соціальні послуги/інтервенції**	**Партнерська конфігурація (провідні актори)**
Ветерани та військові, їхні родини	Реабілітація, психологічні наслідки, сімейна підтримка, правові питання	Психосоціальна підтримка, соціальний супровід, правова допомога, програми реінтеграції	Держава (гарантії, фінансування) + ОГС (сервіси, супровід)
ВПО	Житло, робота, доступ до освіти й медицини, адаптація	Соціальний супровід, правові консультації, кризове консультування, маршрутизація до сервісів	Місцева влада + ОГС/волонтерські мережі (координація й підтримка)
Жителі прифронтових/звільнених територій	Небезпека, руйнування інфраструктури, обмежений доступ до послуг	Екстрена допомога, евакуаційні сервіси, підтримка доступу до медичних і соціальних послуг	Держава (координація, безпека) + волонтерські мережі (оперативність)
Люди з інвалідністю та інші вразливі верстви	Погіршення доступності послуг, догляд, бідність	Догляд, соціальні послуги, психологічна підтримка, допомога в доступі до програм	Держава (стандарти/реєстр) + ОГС як надавачі соціальних послуг

Джерело: складено за даними про пріоритети діяльності ОГС та групи, що потребують допомоги [23], а також за описом координаційних механізмів реагування [38, с. 176].

Додаток Д

Еволюція партнерських механізмів: воєнний стан - повоєнне відновлення

Характеристика механізмів	**Воєнний період (2022–2025)**	**Повоєнний період (перспектива)**
Природа взаємодії	Спонтанна, ситуативна, кризова реакція	Інституціоналізована, планована, стратегічна
Суб'єкти партнерства	Державні органи, волонтери, міжнародні донори, громадські активісти	Держава, бізнес, професійні соціальні служби, академічна спільнота, громадські організації
Фінансування	Надзвичайна гуманітарна допомога, міжнародні гранти, волонтерські збори	Диверсифіковані джерела: державний бюджет, соціальне підприємництво, корпоративна соціальна відповідальність, міжнародна технічна допомога
Орієнтація	Негайне задоволення первинних потреб (житло, їжа, безпека)	Інтегрований підхід до соціального включення, реабілітації, розвитку людського капіталу
Правове регулювання	Тимчасові норми воєнного часу, розпорядження, меморандуми	Спеціалізоване законодавство про соціальне партнерство, стандарти соціальних послуг, тристоронні угоди
Територіальний рівень	Централізоване координування з елементами локальної самоорганізації	Децентралізована система на основі спроможних територіальних громад з інтегрованими соціальними службами
Метод роботи	Ad hoc ініціативи, пряма видача допомоги	Системний кейс-менеджмент, соціальне замовлення, моніторинг результативності
Цифровізація взаємодії	Фрагментарне використання цифрових інструментів: чат-боти, helpdesk-платформи, розрізнені бази даних ОГС та державних служб без інтеграції	Єдина цифрова екосистема: інтегровані реєстри отримувачів послуг, цифрові платформи для соціального замовлення, електронний моніторинг результативності партнерських програм

Джерело: складено автором на основі [57, с. 191; 6, с. 91; 62, с. 76; 36, с. 234]

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Боговин Богдан Леонідович, студент 4 курсу, форма навчання заочна, факультет соціології та управління, спеціальність «Соціальна робота» освітньо-професійна програма «Соціальна робота», адреса електронної пошти bogovinbogdan@gmail.com

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Партнерство держави та громадянського суспільства у сфері соціальної роботи в умовах війни» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (студент) Боговин Б.Л.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (науковий керівник) Широбокова О.О.